

„MÓJ SŁOWNIK GWARY PAŁUCKIEJ”

Autor: Mirosław Kazimierz Binkowski

Współpraca: Maria Przybylska

Konsultacja dialektologiczna: dr hab. Maria Pająkowska-Kensik, dr Artur Czesak

Rysunki: Tadeusz Ruciński

Muzyka do wiersza „Jo to mom szplina”: Zofia Krzyżaniak

Korekta: Stanisław Tyrakowski

Łamanie: www.grupaa3.com.pl

Druk: Wydawnictwo Kropka Września

„Mój słownik gwary pałuckiej” w wersji internetowej oparty jest na książce wydanej w 2009 roku (II wydanie - 2011 r.) przez Wydawnictwo Dominika Księskiego Wulkan za Żnina.

Niniejszy dokument dostępny jest na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Unported](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/)

Opracowanie wersji PDF/ePub: Studio Projektowe codeX Dominik Raś – www.codex.net.pl

Książka *Mój słownik gwary pałuckiej* zawiera ponad dwa i pół tysiąca haseł wraz z przykładami ich użycia w zdaniach oraz materiały dodatkowe, a mianowicie opis cech gwary pałuckiej, ponad siedemdziesiąt regionalnych zwrotów i powiedzonek oraz zestaw przykładowych, charakterystycznych dla Pałuk form imion i nazwisk. Jest to, jak podkreślam w tytule, *Mój słownik gwary pałuckiej. Mój*, czyli Mirosława Binkowskiego – użytkownika i miłośnika gwary, a nie językoznawcy dialektologa. Słownik zawiera nie tylko słowa i wyrażenia gwarowe, ale również regionalizmy, archaizmy i te wyrazy z ogólnopolskiego języka potocznego, którymi szczególnie chętnie i powszechnie posługują się Pałuczynie. Zawiera przede wszystkim te słowa i wyrażenia, których ja sam używałem, bądź, które zasłyszałem, zapamiętałem i zapisałem. Jest, więc subiektywny i nie aspiruje do miana autorytatywnego i kompletnego słownika miejscowej gwary.

Uzupełnieniem książki jest, wzbogacona o dodatkowe utwory, nowa wersja wydanego w 1996 roku zbioru felietonów i wierszy *Mój downiejszy Żnin, czyli wyrszyki i brawyndzynie o pałucki gwarze, żniniokach i Żninie*.

Internetowe wydanie *Mojego słownika gwary pałuckiej* jest skróconą wersją części słownikowej książki. Nie zawiera dodatkowych materiałów i pomija część haseł z wydania papierowego. Ponadto różni się od wersji książkowej tym, że przykłady użycia gwary w zdaniach, które w książkowym wydaniu ilustrują zdecydowaną większość przykładów gwarowej leksyki, występują tu tylko przy hasłach rozpoczynających się na dwie pierwsze litery alfabetu.

Wdzięczny będę za wszelkie uwagi dotyczące słownika i poszczególnych haseł - kontakt dostępny jest na stronie www.kazmiurz.pl

Spis treści

SPIS TREŚCI.....	1
A.....	2
B.....	4
C, Ć.....	10
D.....	15
F.....	19
G.....	22
H.....	26
I.....	28
J.....	29
K.....	30
L.....	38
Ł.....	41
M.....	42
N.....	46
O.....	50
P.....	54
R.....	63
S, Ś.....	67
T.....	77
U.....	79
W.....	82
Z, Ź, Ż.....	87

A

abo – albo *{Jak cie boli brzuch, to weź se pastylke abo jakich kropli.}*

aby-aby – ledwie; z ledwością; z trudem *{Na kabatek, to tego kretonu wystarczy, ale na spódnik to aby-aby.}*

ady – ależ; przecież *{Ady, godałam ci żebyś nie żar tyle tych karmelków, bo cie zymgli!}*

ajmerek – wiadro, wiaderko (niem. *Eimer m* – wiadro, kubel)

ajntop – jednodaniowy szybki obiad (niem. *Eintopf m* – potrawa jednogarnkowa)

akuratnie – dokładnie; starannie *{Ino akuratnie posprzątej, żebyś nie musiała poprowiać!}*

akuratny – dokładny; staranny *{Jak Bauzino co uszyje, to nie cza poprowiać, bo ona jes akuratno krawcowo.}*

amba – nienormalne zachowanie wynikające z upojenia alkoholowego lub rozstroju nerwowego; *szal*

amedyny /hamedyny/ – medykamenty; lekarstwa *{Ciotka mo całkom szofke amedynów /hamedynów/, to i na wątrobe coś ci znojdzie.}*

Amerykon – Amerykanin

ancug – garnitur, ubranie (niem. *Anzug m* – garnitur, ubranie) *{Jak mosz być za kuma, to musisz se nowy ancug lajsnąć.}*

ancykryst – łobuz; nicpoń *{Wygón tych ancykrystów z łogrodu, bo mi kwiaty zdeptajom.}*

angielka – kuchenny piec węglowy z kafli

angielsko choroba – krzywica (dawniej częsta choroba dziecięca)

angryst – agrest

aniołyszek – aniołek; aniołeczek

antrejka – przedpokój (fr. *entrée f* – wejście, przedpokój) *{Ino zebuj czewiki w antrejce, bo dopiyo co wyfroterowałam podłoge.}* (zob. **siń**)

apa – na ręce *{Może przestanie ryczyć jak gó weźniesz apa?}*

aplegra – 1) odnóżka; szczepka rośliny *{Ta aplegra, co mi jom tydziń tymu dałaś, już puściła korzynie.}*, 2) w przen. łobuz; nicpoń *{No zobocz, jak ta aplegra sie wynorała!}*

aprykoza – morela

arbata – herbata

arfa – pochylnia z odeskowanymi bokami i ażurowanym spodem do zrzucania ziemniaków z wozu do piwnicy

atramynciorz – urzędnik; pracownik biurowy

ażeby! – koniecznie; choćby nie wiem co! *{Powiedziałam mojemu, ażeby, musze mieć takie futro jak Szmytowo!}*

[Powrót do spisu treści](#)

B

babi syr – ślaz drobnokwiatowy (roślina o jadalnych owocach w kształcie płaskiego cylindra)

babok – 1) fikcyjny potwór, którym straszono niegrzeczne dzieci *{Ino nie dokazuj, bo cie babok porwie!}*, 2) kawałek suchej wydzieliny z nosa *{Wyczy se kluke, bo ci babok wystaje.}*

babol – 1) wieśniak; prostak (pogardliwie o kimś niegustownie ubranym lub nieprzestrzegającym manier) *{Takie jupy to tero ino babole noszom.}*, 2) kawałek suchej wydzieliny z nosa

babusia – babcia; babunia

baczyć /boczyć/ – uważać na coś *{Ino bacz /bocz/, żebyś nie spod z rowera, jak bydziesz jechoł sztrekom.}*

badejki – kąpielówki (niem. *Badehose f* – spodenki kąpielowe)

bajca – bejca (zaprawa do nasion lub barwnik do drewna)

bajcować – bejcować (zaprawiać nasiona lub barwić drewno)

bajtłować – opowiadać głupoty; głądzić *{Nie czekej na matke, bo spotkała Nowoczke i bydom pewnie bajtłować do wieczora.}*

bakajek – racuch (płaskie ciastko drożdżowe smażone w oleju na patelni)

balbiyrz /balwiyrz/ – fryzjer (zob. **golorz**)

balonówa – rower z grubymi oponami *{A wuja przyszed, czy przyjechoł tom swojom balonówom?}*

bamber – zamożny rolnik *{Jak by mi sie jaki bamber trafiył, to bym sie łożyniła.}*

bambrówa – bogata kobieta ze wsi *{W tym futrze to wyglondosz jak prawdziwo bambrówa.}*

bana – lokomotywa; pociąg; kolej (niem. *Bahn f* – kolej)

bandzwoł /bandzwól/ – bęcwał (ktoś tępy, ograniczony) *{Tyn bandzwoł /bandzwól/ to nawet dobrze tabliczki mnożynio nie umi.}*

baniorz – kolejarz (niem. zob. **bana**)

bańka – termofor *{Weź se bańke do wyra, żebyś sie nie przeziymbiył.}*

baraka – drewniany, parterowy budynek mieszkalny o niskim standardzie (barak) *{Óni całe życie w barace miyszkali, to tero w blokach czujom sie jak w pałacu!}*

barczyk – orczyk (drewniana krótka belka pozioma łącząca uprzęż końską z wozem lub maszyną rolniczą)

barzy – bardziej *{Przydź dó nos tak barzy pod wieczór.}*

baśka – 1) kolba kukurydzy, 2) pałka tataraku

bebech – brzuch *{Ni moge sie schylić, bo mi bebech zawodzo!}*

bebechy – 1) wnętrzności *{Jak słysze twoje gupie godanie, to mi sie bebechy wywrocąjom!}*,
2) pościel *{Zaro bydzie dwunasto, a ty jesczzyk nawet bebechów nie pochowałaś!}*

beblać – mówić dużo i bez sensu *{Jachu zawsze tak bebło, jak se wychło.}*

beblotać – mówić niewyraźnie, bełkotać; *{Powiydz jesczzyk roz, ło co ci sie rozchodzi, bo tak beblocesz, że nic ni moge zrozumieć.}*

bebzon – brzuch

beczyć – płakać *{Ni mosz czegó beczyć, bo i tak cie ze sobom nie wezne.}*

berbelucha /berbeluwa/ – brudna woda *{W taki berbeluwie kceta sie kompać?}*

beretka – beret

betki – 1) grzyby, 2) pleśniawki u dzieci

bez – przez *{Furtka tam była, ale my zawsze właziylim bez dziure w łogrodzynie.}*

bielić /bilić/ – malować mieszkanie (nie tylko na biało!) *{Na jutro wzionym se wolne, bo bydziymy bielić /bilić/ pomiyszkanie.}*

bigiel – wieszak do ubrań *{Ino zawieś te portki na bigiel, a nie rzucej tak byle dzie!}* (zob. **ramiąszko**)

bigle – kanty na spodniach (niem. *Bügel falte f* – kanty na spodniach)

biglować – prasować (niem. *bügeln* – prasować)

bijony – piwonie

biksa – puszką (niem. *Büchse f* – puszką)

bimbać sie – kołysać się *{Jakbym wiedziol, że ta ciuchcia tak sie bydzie bimbać, to bym dó ni nie wsiadol.}*

biniol /binol/ – guz; siniak *{Gdzieżeś łaził, że takiyóg biniola /binola/ se nabiyłyś?}*

bioly motyl – bielinek kapustnik

bioły syr – twaróg *{Na śniodanie zjedlim se po sznytce chleba z biołym syrym.}*

blacha – forma do pieczenia ciasta *{Jo to musze upiyc ze czy blachy placka, bo jednom to mój som zeźre.}*

blały – wagary (prawd. niem. pot. *blau machen* – nie pójść do pracy bez usprawiedliwienia) *{Jachu poszed na blały, bo się bojoł klasówki z poloka.}*

blaza – dętka we wnętrzu piłki (niem. *Gummiblaste f* – dętka we wnętrzu piłki) *{Ni możemy grać w piylke, bo blaza sie przebiła.}*

blomba – plomba

blombować – plombować *{Jak mi bydom kcieli blombować tyn zomb, to se nie dom, ino koże gó wyrwać.}*

blyrwa – 1) stara owca, 2) prostytutka, 3) zła, złośliwa dziewczyna lub kobieta *{Jo ty blyrwie to nawet rynki bym nie podoł!}*

blawaty – tkaniny *{Ty wiysz, że ta gupio Maloczka w składzie z blawatami kciała gornek kupić?}*

blocko – błoto *{Jak spod dyszcz, to sie na logrodzie jedno blocko zrobiło.}*

blun /blyn/ – bób

boba – ciepła zimowa czapka *{W ty bobie to wyglondosz jak istny Rusek!}*

bobel – twardy, suchy kawałek odchodów ludzkich lub zwierzęcych *{Posprzątej te psie boble z podwyrka.}*

bodeśty! – nie masz racji!; nie opowiadaj!; chyba się mylisz *{Jaśkowioczka dobrze gotuje? Bodeśty!}*

bogać tam! – niemożliwe!; gdzie tam! *{Bogać tam! Óni przecie ni majom swojygó auta!}*

boksy – walka na pięści. *{Może i Educh uczy sie lepi łody mnie, ale na boksy zy mnom nie wygro!}*

bombać (bombnąć) – uderzać (uderzyć) w coś *{Jechoł tom swojom wuefemkom jak wariot i bombnył w taksówke.}*

bombać sie – zderzać się *{Lotali po klasie jak wściekle i co rusz sie bombali.}*

bombel – pompon przy czapce wełnianej *{Ino nie zakłodej ty czopki z bomblym, bo znowyk dziecioki bydom sie z ciebie naśmiywać.}*

bombnąć (sie) – uderzyć (się) *{Bombni gó w plechy, żeby sie na nos łobejrzoł.}* *{Bomblym sie w giyre i tero mie boli.}* (zob. **drzuzgnąć (sie)**, **pizgnąć (sie)**, **rypnąć (sie)**, **sieknąć (sie)**)

bombol /bomból/ – pęcherz na skórze wypełniony płynem {Uchłół mie kómor i łod tego zrobił mi sie bombol /bomból/.}

bor – wiertło (niem. *Bohrer m* – wiertło)

borchać sie – dąsać się; być obrażonym {Bacha sie na niego borcho, bo ji przygodół, że mo krzywe giyry.}

bordka – tasiemka (niem. *Borte f* – tasiemka) {Nasz dziaduś nie nosił krawatki, ino se na szyji bordke wiżoł.}

borek – lasek; zagajnik {Nojwiyncy maślyrków rośnie w tym borku za rzyczkom.}

borg – kredyt; pożyczka (niem. pot. *Borg m* – kredyt, pożyczka)

bormaszyna – wiertarka (niem. *Bohrmaschine f* – wiertarka)

borowy – leśniczy; gajowy

botki – filcowe buty do kostek zapinane na zamek

ból – rana; wrzód; miejsce bolące {Ino nie łap mie za rynke tam dzie mom ból.}

bór – las

brachol /braszka/ – brat {Zbychu chodził do jedny klasy z mojim bracholym /braszkom/.}

brawynnda – maruda; gaduła {Jak Zocha przydzie dó nos z tym swojim brawynndom, to jo wychodze do gospody!}

brawyndzić – przynudzać; długo opowiadać nieciekawe historie {Jak Hendryk sie nachło, to zawsze tak brawyndzi.}

brążka – prążek; cienka linia; bruzdka {Nalej wody do wiadra aż do brążki!}

brecha – żelazny łom (niem. *Brechstange f* – łom)

breszka – mały łom; łyżka do zdejmowania opony (niem. *Brechstange f* – łom)

bromble – duże, wydatne wargi {Żeby nie te bromble, to byłaby z ni ładno dziewucha.}

bruzdka – przedziałek na głowie {Dej grzebiń, to ci poprawie bruzdke, bo mosz krzywom.}

bryle – okulary (niem. *Brille f* – okulary)

brynczyć – narzekać; robić komuś wymówki {Przyniesłym ci bukiyt kwiatów, przeprosiylým, to czego jeszczyk brynczysz?}

brynda – o denaturacji pitem przez alkoholików (niem. *Brennspiritus m* – denaturat) {Tyn lochlapus Jachu to już nawet brynde zaczon chłać.}

brynga – pręga {*To nie był mój kot, bo mój mo czornom brynge bez plecy, a tamtyn ni miał.*}

brynk /brynkot/ – maruda; ktoś kłótniwy, wiecznie niezadowolony {*Jak bydzie u cie tyn brynk /brynkot/ Jachu, to jo nie przyde!*}

brynzować – hamować (niem. *bremsen* – hamować)

brzuchowina – tłusty boczek wieprzowy

brzydok – 1) brzydka {*Tako ładno kobyta jak Celina to powinna mieć szykownygó chłopa, a nie takigó brzydoka jak Józef.*}, 2) świntuch {*Wczoraj widziałam, jak tyn brzydok kupował gazyty z gołymi babami.*}

bubek – walet (figura w kartach)

bubek żolyndny – walet treflowy, w *przen.* oferma

buchnąć – ukraść {*Cukier to miałim ino wtedy, jak była kamp ania i łojciec buchnył z cukrowni.*}

buda – stragan na odpuście {*Downi to na łodpuście budy stojąły durch wkoło kościoła, a dzisiej były ino styry.*}

bufet – kredens

bulić (zabulić) – płacić (zapłacić) {*Jak bylim w Basztowy, to zamowialim se drogie wina, bo i tak Zbychu za wszystko bulił*}

burta – 1) kępa trawy, 2) trawiasty brzeg {*Dopłyń do burty i złap sie trowy, żebyś sie nie utopił.*}

butwinka – tarte buraczki podawane jako jarzyna {*Do sosu i pyrków to jo nie lubie kapusty ino butwinke.*}

buzować – palić się dużym płomieniem {*Dopiyro jak dolołym łokowity, to zaczyno sie feste buzować.*}

bycze jaje – purchawka (gatunek grzybów)

bymbas /bymbyn/ – maluch; małe dziecko {*Nie myślałam, że tyn bymbas /bymbyn/ już godo!*}

byncyna – benzyna

byszong – nasyp kolejowy (niem. *Böschung f* – nasyp) {*Nojwiyncy łubinu to rosło na byszongu w Gorze.*}

bździągwa – 1) pluskwa {*Wyglondosz tak, jakby cie bździągwy pożarły.*}, 2) o kimś złym, wrednym {*Jo wiyam, kto na mnie naskażył matce – ta bździągwa Zocha!*}

bździć (sie) – słabo świecić (się); tlić się *{Lampa naftowo tak bździła, że czytać przy ni nie szło.}*

bździón – coś małego *{U Nowoków na łogrodzie to rosnom dorodne ślywki, a nie takie bździóny jak u nos.}*

[Powrót do spisu treści](#)

C, Ć

cagan /cagon/ – duży garnek; gar; sagan

caganek – garnek; saganek

cajch – drelich (materiał na ubrania robocze)

cajchowy – drelichowy

calki – cały; wszystek

cegielka – goździk brodaty (gatunek kwiatów)

ceglówka – cegła lub połówka cegły

chabanina – mięso gorszego gatunku

chabas – mięso

chachmyncić – kręcić; oszukiwać; mataczyć

chachmynt – krętacz; oszust

chadziaj – pogardliwie o osobie ze wsi lub z innego regionu kraju (najczęściej z kresów wschodnich)

chadziajowo – pogardliwie o innym zaniedbanym, biednym regionie lub zapadłej wsi

chadziajski – chłopski; prostacki

chapać – pracować ponad siły

chaps – kęs

chapsnąć – ugryźć, odgryźć kęs czegoś

charpynta – mały, słaby, niewyrośnięty człowiek

charpynty – chaszczce; gęstwina

chichrać się – śmiać się

chlabra – plucha (brzydka deszczowa pogoda)

chlasnąć – 1) upaść; przewrócić się, 2) rzucić na ziemię, 3) uderzyć

chłyb z cukrym – zwilżony wodą chleb posypany cukrem (niegdyś ulubiony przysmak dzieci)

chłop – mąż

choć – chociaż

chojna – duże drzewo iglaste

chojorek – drzewko iglaste

chować – hodować

chraby_nścić – szeleścić

chrochlać – spluwać

chrochle – plwociny

chrosta – krosta

chruchlać – kasłać (zob. **churchlać**)

chrupkowaty – 1) chrupiący, 2) niedogotowany (np. o ziemniakach)

chruściki – faworki, chrusty (rodzaj ciasteczek)

chtórny /którny/ - kto; który

churchlać – kasłać (zob. **chruchlać**)

churchłok – ktoś chorowity, mizerny, słaby

chwast – ostrość ostrza siekiery lub noża

chwaszczyć – 1) szeleścić, 2) skrzypieć

chwilka – chwila; chwilka

chwolidupa – chwalipięta

chybotać sie – chwiać się; kołysać się

chymerny – mający humory; łatwo obrażający się; strojący fochy

chymery – fochy; zły nastrój

chy_nchy – gęstwina; zarośla; krzaki (zob. **kieretyny**)

chytrus – skąpiec

chytry – skąpy; chciwy

cicia /ciciuś/ – kiciuś; kotek

cieciać sie /ciećkać sie/ – cackać się; patyczkować się

ciochrać – trzeć; ocierać się

ciota – 1) ćma, 2) kobieta posądzana o rzucanie uroku, 3) wir powietrza

ciotować – rzucać urok

ciyngiy – ciągle, stale

ciyrnie – tarnina lub inne krzewy cierniste

cknić sie /cnić sie/ – 1) tęsknić za kimś (za czymś) lub do kogoś (do czegoś), 2) nudzić się

co – ile

codziń – codziennie

coroz to – co chwilę; ciągle; co jakiś czas

cug – przeciąg; przewiew (niem. *Zug m* – przeciąg)

cukrówka – burak cukrowy

cukrówki – gatunek późnodojrzewających gruszek

cumel – smoczek (niem. dial. *Zummel m* – *smoczek*) (zob. **dydek**)

cwaja – dwójka; ocena niedostateczna (niem. *zwei* – dwa)

cwyter /cwytr/ – sweter

cybula – 1) cebula, 2) dziura w skarpecie lub na łokciu

cyckać – ssać

cycuś-glancuś – doskonale; perfekcyjnie

cyganić – kłamać

cygon – 1) kłamczuch, 2) Cygan (Rom)

cygona – 1) kłamczucha, 2) Cyganka (Romka)

cylność – trafić; utrafić; wycelować

cyntner – centnar (50 kilogramów)

cyntrofuga – wirówka do oddzielenia śmietany od mleka

cyrkusować – wygłupiać się; błaznować; popisywać się

cyrkuśnik – żartowniś; kawalarz

cza – trzeba

czarcie żebro – ostrożeń (gatunek roślin zrywanych na pokarm dla królików)

czasnąć – uderzyć

czzerwone jagody – poziomki

czewiki – buty wyjściowe; półbuty

czopik – czopek (forma leku stosowanego doodbytniczo)

czornina – czernina (rodzaj zupy z dodatkiem kacznej lub gęsiej krwi)

czorno jagoda – borówka

czorny lepek – podgrzybek brunatny (gatunek grzybów)

czytać – hodować

czymotko – uchwyt

czyrstwy – 1) świeży, 2) sprawny; zwawy; młody (o człowieku)

ćknąć – ciec; wyciekać

ćma – zmrok; ciemność

ćmik – papieros

ćmić – palić papierosy

ćmok – 1) tępak, 2) ponurak

ćpać (ćpnąć) – 1) rzucać (rzucić), 2) wrzucać (wrzucić)

ćpać się – stawiać się; podskakiwać; rzucać się

ćwikła – burak pastewny

ćwiryzyć się – 1) zajmować się czymś z przesadną starannością, 2) popisywać się, wygłupiać się

[Powrót do spisu treści](#)

D

dać – zapłacić

dali – nadal; w dalszym ciągu

damasyna – śliwka damascenka (gatunek śliwek podobnych do węgierek)

dąbki – chryzantemy

deczka – serwetka; bieżnik

deka – koc; pled (niem. *Decke f* – koc, przykrycie, kołdra, derka)

dekiel – pokrywa

dekielek – przykrywka

deknąć – uderzyć (zob. **bombnąć**)

diabeł (diabolek) – diabeł (diabełek)

do dnia – przed wschodem słońca; wczesnie rano

dojść – dojrzeć (w odniesieniu do owoców)

doktórka – lekarka

dokumytnie – całkowicie, zupełnie

dolek – niewielki, płytki staw

dondlać – smarkać

dondle – smarki (wydzielina gromadząca się w nosie w czasie kataru)

dostać – dosięgnąć

dostać kupić – kupić

dostać na leb – zwariować; zgłupieć; oszaleć

dostojęć – dojrzeć (o owocu)

do szyku – fajnie; porządnie; jak należy

doś – 1) dosyć; wystarczająco, 2) ile?

downi – dawniej

drach – latawiec (niem. *Drachen m* – latawiec)

drajfus – trójnóg szewski (niem. *Dreifuß m* – trójnóg)

dratew – dratwa (mocna nić używana między innymi do szycia butów)

drałgol – ktoś bardzo wysoki

drewnik – drewnutnia

drobka – drabina

drużyć się – przyjaźnić się; kolegować się

dryła – siewnik konny

dryna – dren (rurka melioracyjna)

dryntki – cierpki; kwaśny

dryzda – papka; paćka; maź

dryzdać – 1) mówić dużo lub w kółko to samo, 2) rozgniatać

drzańnić /drzoźnić/ – drażnić; denerwować

drzuzgowki – truskawki

dubać – łuskać (np. groch, fasolę, orzechy)

dubeltowo – podwójnie

dubeltowy – podwójny

duchym – migiem; bardzo szybko

dudlać – płakać (długo i monotonnie)

dudy – 1) płuca, 2) płucka (podroby)

duga – drań; żerdź służąca jako dźwignia

dugachny /dugaśny/ – bardzo długi

dupiato – o kobiecie szerokiej w biodrach

durch – 1) aż do..., 2) ciągle, 3) prosto; bezpośrednio

dusić – gnieść

duszlok /durszlok/ – cedzak; durszlak (niem. *Durchschlag m* – cedzak)

dyby (dybki) – zimowe buty do kostek na drewnianej podeszwie

dycht – zupełnie; całkowicie; dokładnie

dychtownie – całkowicie; dokładnie; porządnie; gruntownie

dychtowny – dopasowany; pasujący; odpowiedni

dyć – przecież

dydek – 1) smoczek (zob. **cumel**), 2) pierś kobieca

dydkać – ssać; pić ze smoczka

dydki – piersi

dydkonosz – biustonosz

dygać – 1) ciężko pracować, 2) poruszać czymś, 3) dźwigać, nieść, pchać jakiś ciężar

dynamowy – obszerne majtki lub spodnie

dynko – przykrywka; zakrętka (zob. **przykrywotko**)

dynks – element; część czegoś trudna do określenia (zob. **wichajster**)

dyrdać – wolno biec

dyrdok – luźna suknia lub spódnica

dyscyplina – dyscyplina (bat z rzemieniami służący do wymierzania kary cielesnej)

dyszulki – odpowiednik dyszla złożony z dwóch drążków w zaprzęgu jednokonnym

dziabnąć – ugryźć; ukąsić (zob. **uchlać**)

dziadok – chłop małorolny, w *przen.* ktoś biedny, zaniedbany

dziaduś /dziadzia/ – dziadek, dziadzio

dziamdziąć – mamlać; jeść powoli i bez apetytu

dzie – gdzie; dokąd

dzieciarnio – dzieci

dzieciory – niegrzeczne dzieci

dzieś – 1) gdzieś

dziki rabarber – łopian

dziko jajywka – jajecznica z dodatkiem wody i mąki (zob. **klepióne jajka**)

dziko świnią – dzik

dzióńka – dniówka

dziura – dół; otwór; wyrwa

drzewiec – rdzewiec

drzewo – drewno

dzylówki – zelówki

dźwiyrka – drzwiczki

[Powrót do spisu treści](#)

F

fach – zawód; zajęcie

fafoly /farfoly/ – zanieczyszczenia pływające w cieczy {*Idź loddej te orynżade, bo we flaszcze jakies fafoly /farfoly/ pływajom.*} (zob. **grynzy /grynzowiny/**)

fajrant – koniec pracy (niem. *Feierabend m* – koniec pracy, wypoczynek, święto)

famuła – rodzina (z drwiną, ironią lub złością)

fana – chorągiew; flaga; sztandar (niem. *Fahne f* – chorągiew, flaga, sztandar)

fanga – cios

fantazować – fantazjować; zmyślać

faryna – cukier sypki (nie w kostkach); niekiedy też mąka (prawd. fran. *farine f* – mąka)

faszczyga – fastryga

faszcygować – fastrygować

fefermyncowy – miętowy (niem. *Pfefferminze n* – mięta pieprzowa)

fefermynki – cukierki miętowe

fefry – strach

fereta – płaszcz, kurtka lub rozpinany fartuch nakładany w celu pospiesznej ochrony przed zimnem lub deszczem

fertyk – gotowe (niem. *fertig* – gotowy)

feste – 1) mocno; porządnie, 2) fajny; fajnie (niem. *fest* – mocny, trwały, twardy)

fierana /fiyrana/ – firanka

fifka – lufka do papierosów; cygarniczka (zob. **szpycka**)

fifny – zwinny; zręczny; zgrabny; szykowny

figać – fikać; kopać

figura – rzeźba przedstawiająca postać kultu religijnego lub przydrożna kapliczka

filcok – but gumowy ocieplany filcem

filować – napelniać farszem

fiyzanka – filiżanka

flanca – sadzonka (niem. *Pflanze f* – roślina)

flancować – rozsadzać sadzonki roślin (niem. *pflanzen* – sadzić)

flaszka – butelka (niem. *Flasche f* – butelka)

flaszuszka – buteleczka

fligier (fliger) – 1) niespokojny człowiek; wiercipięta; latawiec, 2) lekki, chudy kurczak (prawd. niem. *fliegen* – latać, fruwać)

fliza, flyzka – płytki ceramiczne; kafelek

flytka – płytki miseczki

font /funt/ – funt (ok. pół kilograma)

fonsztyki /funsztyki/ – odważniki

fotografia – zdjęcie; fotografia

framuga – piekarnik

frechowny – o kimś wrednym, złośliwym,

frejtka – zupa mleczna z zacierkami

frukta – warzywa

frycowa – lanie

fujty – stopy; nogi

fulfa – okrągła, nalana twarz

furgać – fruwać

furt – 1) ciągle; stale, 2) nadal

futer – karma dla zwierząt (niem. *Futter n* – jedzenie, pokarm, karma)

futrować – karmić (niem. *füttern* – karmić) (zob. **oprzątać**)

fybra – 1) opryszczka, 2) dreszcze występujące przy wysokiej temperaturze

fyrac (fyrnać) – uciekać (uciec)

fyrtel – okolica; część jakiegoś terenu (niem. *das Viertel* – dzielnica miasta)

[Powrót do spisu treści](#)

G

gady – drób

gajor – 1) gąsior (samiec gęsi), 2) gąsior (szklane naczynie do fermentacji wina)

galanty – duży; dorodny; porządny; solidny; efektowny

galart – galaretka z mięsa; zimne nóżki (zob. **zylsa**)

galarypa – kalarepa

galoty – majtki; spodnie

gancegal – wszystko jedno (niem. *ganz egal* – *wszystko jedno*)

gancgenal – zupełnie; dokładnie (niem. *ganz* – całkowicie, zupełnie; *genau* – ściśle, dokładnie, skrupulatnie, szczegółowo)

ganek – ścieżka w ogrodzie pomiędzy grządkami

gapa /glapa/ – wrona; gawron; kruk

gapa /gapiok/ – leszcz

gardy – niejadek, o kimś wybrednym w jedzeniu

garło – gardło

garować – wylegiwać się w łóżku; spać długo

garować się – wyrastać przed pieczeniem

gelejza /gielejza/ – łamaga; niezdara; ciapa (zob. **ślamajza**)

georgia /orgia/ – dalia (gatunek kwiatów)

gibać się – przechylać się; kołysać się

gibas – drażal; osilek

giglać /gilgać/ /gliğlać/ – łaskotać

giyra – noga

glaca – 1) łysina, 2) głowa (niem. *die Glatze* – *łysina*)

gladiole – mieczyki (roślina ozdobna o wydłużonych, mieczowatych liściach i barwnych kielichowatych kwiatach)

glajda (glajdus) – niechluj; brudas, świntuch

glajzy – szyny kolejowe

glancować – polerować; nadawać połysk

glancpapiór /glancpapiyr/ – błyszczący papier, folia (niem. *Glanzpapier n* – błyszczący papier)

glaski – szklanki (gatunek wiśni), (zob. **szklonki**)

glaspapiór /glaspapiyr/ – papier ścierny (niem. *Glaspapier n* – papier ścierny)

glazejki – skórzane rękawiczki (niem. *Glace-handschuhe* – rękawiczki z delikatnej skóry)

glizda – 1) dżdżownica, 2) glista; pasożyt; robak

gluba – rzadka wydzielina w kształcie sopolka wisząca pod nosem (zob. **dondle**)

glubka – gatunek drobnych śliwek

glugnać – łyknąć; wypić

glabać (glabnąć) – brać (zabrać) coś szybko lub kraść (ukraść)

gnić – 1) spać, 2) wylegiwać się w łóżku

gnojywa (gnojywka) – gnojówka

gnot – kość

gnyk – jabłko Adama

godać – mówić

godnie – dużo; sporo

golnąć se – wypić sobie

golorz – fryzjer (zob. **balbiyrz, balwiyrz**)

goloty – niedojrzałe owoce

gorać /gorączka/ – upał

gospodarka – gospodarstwo

goszczka /gosztka/ – garść, garstka

gościniec – gospoda; zajazd

gónić się – bawić się w berka

góra (do góry) – strych (na strych)

granica – miedza oddzielająca pola

grupa – bryła; gruda

gryfny – 1) zręczny, 2) poręczny, wygodny w użyciu

grynzy /grynzowiny/ – najczęściej fusy, ale też jakiegokolwiek zanieczyszczenia cieczy (zob. **fafoly /farfoly/**)

grysik – kasza manna

gryszpon – bukszpan

gryzdać /gryzdolić/ – gryzmolić (pisać lub rysować niestarannie)

gryźć się – kłócić się; sprzeczać się

grzdyl – maluch; dzieciak

grzmot – coś dużego i ciężkiego

gulok – pisklę indyka

gulora /gulorka/ – czubajka kania; sowa (gatunek grzybów)

gulorz – indyk

guła – 1) indyczka, 2) niezdara; ciamajda (o kobiecie)

gupek – głupek, idiota (wyzwisko)

gutałina – pasta do butów

guziol /guziolek/ – guz; halluks

gy_nste mleko – zsiadłe mleko (zob. **kwaśne mlyko**)

gy_nsto śmietana – kwaśna śmietana

Gwiozdka – Boże Narodzenie

Gwiozdor /Gwiozdór/ – postać przynosząca prezenty gwiazdkowe; św. Mikołaj

gwizdowka – gwizdek

gy_nsi pympek – maślak ziarnisty (gatunek grzybów)

gzik – twarożek ze śmietaną

gzub – dziecko

[Powrót do spisu treści](#)

H

haczka /hoczka/ – motyka (niem. *Hacke f* – motyka)

haka / haczka / /hoczka/ do pyrek – motyka z zębami do wykopywania ziemniaków (niem. *Hacke f* – motyka)

hajcer – palacz (w piecach) (niem. *Heizer m* – palacz)

hajcować się – palić się (niem. *heizen* – ogrzewać, opalać, palić w piecu)

hajek – kozik

hajtnąć – ukroić

hajtnąć się – 1) uciąć się; skaleczyć się, 2) pobrać się; ożenić się; wyjść za mąż

hakać – plewić lub okopywać (np. buraki) (niem. *hacken* – okopywać, skopywać ziemię)

halastra – zgraja

hale – partykuła używana dla wyrażenia emocji (podziwu, akceptacji, złości, sprzeciwu itp.)

hampelman – pajac (niem. *Hampelmann m* – pajac) (zob. **pamper**)

hamstrować – prowadzić nieczyste interesy; spekulować (prawd. niem. *hamstern* – gromadzić zapasy)

hanaje – lanie

handlora (handlyrz) – przekupka; handlarka (handlarz)

harać – harować; ciężko pracować

harbata - herbata

harynda – kradzież z cudzego ogrodu (pachta)

hazaj /hazol/ – zając (niem. *Hase m* – zając)

he – tak (jako potwierdzenie lub pytanie)

heklować – szydełkować (niem. *häkeln* – szydełkować)

heklówka – szydełko (niem. *Häkelnadel f* – szydełko)

heksa – o wyjątkowo złej kobiecie (niem. *Hexe f* – czarownica, wiedźma)

hela – skrzynia wozu konnego

hoczyk – 1) pogrzebacz, 2) gruby drut wygięty w kształcie litery „S” używany do zaczepiania (np. koszyka) na gałęzi drzewa (zob. **esik**)

huba – dom na obrzeżach wsi lub miasta

hujtać (hujtnąć) – skakać (skoczyć, przeskoczyć) (zob. **hycać**)

hybel – 1) strug, 2) szatkownica do kapusty (niem. *Hobel n* – strug)

hyber – narzędzie rolnicze do ręcznego wykopywania buraków

hyblować – strugać przy pomocy struga (z niem. *hobeln* – strugać, szatkować)

hycać (hycnąć) – skakać (skoczyć) (zob. **hujtać**)

[Powrót do spisu treści](#)

I

idzie – da się; można (coś zrobić)

idź prek – znikaj stąd; idź sobie; odczep się

igielniczka – poduszeczka do przechowywania igieł

igliczki – druty do robótek ręcznych (zob. **sztrykówki**)

ikra (ikry) – łydka (łydki)

inacy – inaczej

inakszy – inny

ino /jyno/ /jino/ – tylko, ale

ino co /jyno co/ jino co/ – dopiero co; przed chwilą

ino /jyno/ /jino/ pyndź – odczep się; znikaj

ino /jyno/ /jino/ myk – prędko

izba – mieszkanie

[Powrót do spisu treści](#)

J

jabso – duże jabłko

jaczka – 1) kaftanik niemowlęcy, 2) wierzchnie okrycie (bluzka, marynarka) (niem. *Jacke f* – kaftanik, kurtka, marynarka)

jadaczka /jadaka/ – gęba

jadalka – jadalnia (pokój jadalny)

jajywka – jajecznicza

jaka – bluza; kurtka (niem. *Jacke f* – kaftanik, kurtka, marynarka)

jątko – ziarenko, element gniazda nasiennego w warzywach lub owocach

jednaki – jednakowe

jednakowoż /jednakowóz/ – mimo wszystko

jednym ciyngiym – za jednym zamachem

jery! /jerum!/ – oj! ojej! (zwrot wykrzyknikowy)

jeszczyk – jeszcze; dodatkowo

jucha – krew (zarówno ludzka, jak i zwierzęca)

jupa /jupka/ – kurtka (niem.: *Joppe f* – kaftan, kurtka)

jycy – o człowieku (najczęściej dziecku) mającym apetyt, chętnie jedzącym

jy_nzioro – jezioro

jyżdzać – jeździć

[Powrót do spisu treści](#)

K

kabotek – górna część żeńskiego ubioru dwuczęściowego z długim rękawem; żakiet

kacer – kałuża; mały staw

kachel – kafel od pieca (niem. *Kachel f* – kafel)

kachelek – kafelek, płytką ceramiczną

kachlanny – kaflowy

kachlok – piec kaflowy

kakał – kakao

kalafa – 1) gęba, 2) usta

kaldon – *żart.* duży brzuch

kamlot – duży kamień

kamosa – komosa biała; lebioda (pospolity chwast pól i ogrodów, którego młode pędy z liśćmi jadano dawniej jako jarzynę)

kana – konew do mleka (niem. *Kanne f* – konewka, dzbanek)

kanka – bańka metalowa na mleko

kanoldy – twarde cukierki mleczne

kanol – staw; bajorko

kanon – guz

kańciaty – kanciasty; grania sty

kapce – skórzane buty do kostek zapinane z boku na rzemyki

kapelinder – *żart.*

kapnąć się – zorientować się; uświadomić coś sobie

kapota /kapuca/ – kaptur kurtki lub płaszcza

kara – taczka

karakan – ktoś małego wzrostu

karasek /karosek/ – karaś

karasela – karuzela

karmelki – twarde cukierki sprzedawane luzem, bez papierków (np. kanoldy, landryny)

karmónada – schab (niem. *Karbonade f* – kotlet)

kartoflanka – mąka ziemniacza (zob. **mączka**)

kasta /kista/ – skrzynia (niem. *Kasten m* – skrzynia, skrzynka, pudło; *Kiste f* – skrzynka)

kaszorek – podbierak (worek z sieci na trzonku służący do wyjmowania z wody złowionych ryb)

katana – obszerne wierzchnie okrycie

katrynka – biedronka

kawaler – narzeczony

kawiora – kobieta pijąca dużo kawy

kawolóndek – kawałeczek

każdy /każdyn/ jedyn – każdy, wszyscy

kiba – więzienie

kicha – kiełbasa

kiejda – kieszeń (zob. **kiesiń**)

kiejśiś – 1) kiedyś, 2) dawniej, 3) pewnego razu

kiejter – pies (niem. *Köter m* – kundel)

kielczyć się – uśmiechać się

kiel – ząb

kiepa (dać, zrobić) – dać nurka, zanurkować

kiereja – długa suknia albo spódnica

kieretyny – chaszczce; krzaki; zarośla (zob. **chy_nchy**)

kiernoz /kierda/ – 1) knur, 2) świntuch

kierz – krzew; krzak

kierzek – mały krzew

kiesiń – kieszeń (zob. **kiejda**)

kijok – kijek; patyk

kikać /kukać/ – zaglądać; zerkać

kinol – duży nos; nochal (zob. **klubera**)

kipa – niedopałek papierosa; pet (niem. *Kippe f* – niedopałek) (zob. **sztrumel**)

kipnąć – umrzeć

kis – żwir (niem. *Kies m* – żwir)

kitel – rozpinany z przodu fartuch roboczy

kitrać się – bać się

kiwać się – dryblować

klamoty – narzędzia; przybory

klapa – deseczka z rączką służąca do gry w „klipę” (zob. **klipa, klucha**)

klapka – deseczka; klepka

klapnąć – udać się; pomyślnie się ułożyć

klapsztula – kanapka z dwóch przyłożonych do siebie kromek chleba (niem. *Stulle f* – obłożona kromka chleba)

klara – 1) rażące wzrok słońce lub mocne światło, 2) widok

kląkry /klunkry/ – stare, niepotrzebne rzeczy; rupiecie; graty

klejdry – plotki (zob. **pierdoły**)

klekotać – mówić dużo

kleperbaba – gaduła; plotkara; pleciuch (także o mężczyźnie)

klepióne jajka – jajecznica z dodatkiem wod i mąki (zob. **dziko jajywka**)

kletuśnica – plotkarka; gaduła (zob. **piyrduśnica, kleperbaba**)

klipa – gra z użyciem „klapy” i „kluchy” (zob. **klapa, klucha**)

klofta – 1) duży kawał drewna, 2) coś dużego i ciężkiego

klopnąć coś – sprzedać coś; pozbyć się czegoś

klubera – duży nos; nochal (zob. **kinol**)

klucha – mały kawałek drewna w kształcie obustronnie zaostzonego walca służący do gry w „klipę” (zob. **klapa, klipa**)

kluk /kluka/ – nos

kluka – kwoka; kura gotowa wysiadywać lub wysiadująca jaja

kluski – makaron

kluszczonka – woda po gotowaniu makaronu lub klusek

klak – włos

klaść wałek – malować wzory na ścianie przy pomocy wałka

knajtek – o kimś niewielkiego wzrostu

knara – pistolet; karabin (niem. pot. Knarre f – karabin)

knybel – gruby patyk; zatyczka

knyblorz – mężczyzna żyjący w konkubinacie

knyf – sztuczka; wybieg

knyp – nóż

kocie nyry /kocie nyrki/ – późna odmiana drobnych śliwek

kocioł /kociołek/ – duży garnek do gotowania bielizny

kocio wiara – wiara świadków Jehowy

kociok – świadek Jehowy

kocymber – kocur

kokot – kogut

kolanówka – podkolanówka

kolba – korba, część mechanizmu do wyciągania wody ze studni

kole – koło; obok; wokół

kolonialka – sklep spożywczy

kołybać (rozkołybać) – kołysać (rozkołysać)

koło /kółko/ – żeliwny krążek do pieca węglowego

kołyndzić – kręcić (wprawiać w ruch kolisty)

kołyndzić się – 1) obracać się dookoła, 2) kręcić się w głowie, mieć zawroty głowy

kompatura – oprawa książki, zeszytu

kopidół /kopidołek/ – grabarz

koprowina – miedź (niem. *Kupfer n* – miedź)

koprowy – miedziany (niem. *Kupfer n* – miedź)

kopystka /kopyść/ – drewniana łyżka lub łopatka

kopyść – drewniana łopatka służąca do mieszania karmy w żłobie

korbol – 1) dynia, bania (prawd. niem. *das Kürbis m* – dynia)

korek – 1) kapiszon w kształcie korka do zabawkowego pistoletu, 2) obcas

koszatka – koszyk na zakupy z wikliny lub torba z łyka

koszczka – skrzyp polny

kosztorek /koszturek/ – niskie saneczki z płozami podbitymi kawałkami drutu, na których można było śliskać się po lodzie, odpychając się drewnianym trzonkiem zakończonym gwoździem

kosztur – kostur sadzarski (narzędzie do robienia otworów w ziemi na sadzonki drzew)

koślón – 1) ktoś kulawy, potykający się, 2) noga

kotycha – kotka; kocica

kozać – 1) nakazać; wydać polecenie, 2) pozwalać; zezwalać

kozio broda – koralówka zwiędła (gatunek grzybów)

koziołek – rodzaj mątewki z drewnianymi, zakrzywionymi ku górze patyczkami zamiast gwiazdki (zob. **kwirlejka /kwyrlołka/**)

kozok – koźlarz (gatunek grzybów)

koźlok – koźlę

kóńczyna – koniczyna

kracząty – ktoś o krzywych nogach

kraczka – przyrząd do mierzenia powierzchni pola

krajcowa /krajzyga/ – piła tarczowa (niem. *Kreissäge f* – piła tarczowa)

kramować – flirtować; zalecać się

krociaty – kraciasty; w kratkę

kropocz – konewka

krosić – dodawać do potraw tłuszczu (smalcu, skwarek, śmietany) w celu poprawienia smaku

krowio gymba – sarniak dachówkowaty (gatunek grzybów)

krowiynicy – krowi

kródzy – krócej; bliżej

krómka – początkowy kawałek chleba (piętka)

krukwia – kula

kruszanka /kruszyńka/ – kruszonka

kruszka – gruszka

krwiotok – krwotok

krychać – rozdrabniać; siekać; ucierać (najczęściej ziemniaki)

krychany – rozdrobniony; utarty

krychocz – 1) przyrząd kuchenny do rozdrabniania gotowanych ziemniaków, 2) przyrząd z blachy wygiętej w kształcie litery „S” osadzony na trzonku, służący do siekania karmy dla inwentarza (zob. **siekocz**)

krytowina – kretowisko

krzesółko – krzesło; krzeselko

krzesno – matka chrzestna (zob. **kuma**)

krzesny – ojciec chrzestny (zob. **kumoter**)

krzyżoki – 1) puste kłosa, 2) drobna słoma przy młóceniu

krzyżowe ziele – dziurawiec (ziele lecznicze)

krzyżówka – skrzyżowanie; rozwidlenie dróg

k sobie – w lewo (komenda dla konia)

ksyk – dzieciak, malec

kściny – chrzciny

którny – który

kubaba – ziele angielskie

kucać – kaszleć

kuczer – woźnica (niem. *Kutscher m* – woźnica, stangret)

kudłaty – kudłaty; włochaty

kudlić – linieć; brudzić otoczenie wychodzącą sierścią

kudły – długie, zaniedbane włosy

kufa – beczkowóz (metalowy zbiornik w kształcie walca)

kufajka – fufajka; watowana kurtka

kukać – zaglądać; zerkać

kukielka – mały chlebek lub placek z resztek ciasta

kukowka – kukulka

kulać – 1) toczyć, 2) wałkować (np. ciasto), 3) formować z czegoś kulki lub wałki

kulka – 1) śnieżka, 2) bombka na choinkę

kulosy – nogi (schorowane, niesprawne, kulawe)

kuma – matka chrzestna (zob. **krzesno**)

kumoter – ojciec chrzestny (zob. **krzesny**)

kumysy – buty robocze, tzw. gumofilce

kunda – cwania k, ktoś bezczelny, wyrachowany

kupkować – zgarniać (najczęściej siano) na kupki

kupny – kupiony w sklepie (w odróżnieniu od swojskiego)

kurek – kran

kurierek – mały, okrągły żelazny piec węglowy

kurok /kuroszek/ – członek; prącie (zob. **pitok /pitoszek/**)

kurynda – funkcjonująca kiedyś na wsi forma przekazywania (obwieszczenia) wiadomości systemem od gospodarstwa do gospodarstwa

kurzyna – kurze mięso

kusić – 1) straszyć, 2) nie spać; chodzić po nocy lub pracować w nocy

kusidło – widmo; zjawia; duch

kuton – kołtun; dredy (sfilcowane włosy)

kutony – zaniedbane, zmierzwione lub sfilcowane włosy

kuty – przebiegły; cwany

kuzaj – kuzyn

kwanty – za duże albo nieefektywne buty

kwap – puch kaczy lub gęsi

kwas – 1) rodzaj zupy na wędzonce, zakwaszonej sokiem z kiszonej kapusty, zabielaanej i podawanej z kluskami ziemniaczanymi, 2) sok z kiszonej kapusty

kwacidło – coś bardzo kwaśnego

kwaśne mlyko – zsiadłe mleko (zob. **gy_nste mlyko**)

kwatyrka – ćwierć litra jakiejś ciecchy

kwicie – kwiaty; kwiatostany

kwirlejka /kwyrlołka/ – mątewka z mieszadełkiem w kształcie gwiazdki (zob. **koziółek**)

kworta – półlitrowy lub litrowy garnuszek metalowy z jednym uchem

kwynkać – stękać; narzekać; marudzić

kyndy – któredy

[Powrót do spisu treści](#)

L

labiydzić – biadolić; narzekać; uskarżać się

lachać się (lachnąć się) – śmiać się (zaśmiać się)

laczek – domowy pantofel bez pięty (niem. pot. *Latsch f* – znoszony pantofel domowy)

laga – gruby kij

lajснаć se – kupić sobie; sprawić sobie (najczęściej coś do ubrania) (niem. *sich etwas leisten* – sprawić sobie coś, zafundować sobie coś)

laki – dwuletnia ogrodowa roślina kwitnąca

laksa /laksówa/ – biegunka; rozwolnienie

lampka – latarka (zob. **laterka, taszlampa**)

land – iron. wieś; prowincja

landara – duże, obszerne pomieszczenie; duży budynek

langus – dryblas; drażal (prawd. niem. *lang* – długi)

laterka – latarka (zob. **lampka, taszlampa**)

laternio – latarnia

latosi – tegoroczny

latoś – w tym roku

latowy – letni

latówka – nieutwardzona droga; pobocze drogi

laubzega – wyrzynarka (rodzaj piły) (niem. *Labsäge f* – piła sprężynowa)

lazaryt – szpital (niem. *Lazarett n* – szpital wojskowy)

leberka – pasztetowa; wątrobianka (niem. *Leber f* – wątroba)

lebioda – chuchro; mizerota

lekutko – 1) leciutko; lekko, 2) troszkę

lelać się – cackać się; pieścić się (o dzieciach)

leloch /lełoś/ – pieszczoch; maminsynek

lemónada – lemoniada

leżanka – kozetka; wąski tapczan

licho – mało; słabo

ligać sie – ślizgać się

ligowa – ślizgawka

lilijo /lelijo/ – lilia

liniałka – linijka

listowy – listonosz

liś bobkowy – liść laurowy

loda – drewniane koryto dostawiane do sieczkarni w które wkładano słomę przeznaczoną do cięcia na sieczkę

lofer /lojfer/ – włóczykij; łążęga; powsinoga (niem. *Läufer m* – biegacz)

lofrować – włóczyć się; łążikować (niem. *laufen* – biegać)

lofry – włóczenie się; łążikowanie (niem. *Lauferei f* – bieganina)

lola – gruby drewniany kij; pałka

lole – lanie

lomp – chuligan; łobuz (zob. **lontrus**)

lompy /lumpy/ – ubrania; ciuchy

lontrus – łobuz; chuligan (zob. **lomp**)

lora – wagonik na szynach (niegdyś ciągnięty przez konie) przystosowany do przechylnego rozładunku

lorbas – wyrośnięty łobuz

lotać – bawić się na podwórku, na ulicy

lotawica – dziewczyna lekkich obyczajów

luj – łobuz; chuligan

lujnąć – lunąć (o deszczu)

lury – głupstwa; drobnostki; nieistotne rzeczy

lutlampa – benzynowa lampa do opalania

lwi pyszczek /lwio paszcza/ – wyżlin większy (gatunek roślin ozdobnych)

lycki – lejce

lyrać się – chwiać się; chybotać się (o przedmiotach, np. o krześle)

lyżć – iść; wchodzić

[Powrót do spisu treści](#)

Ł

łabuzie – tatarak

łacha – łaska

łapiduch – 1) sanitariusz, 2) kiepski lekarz

łata – onuca

łatus – oberwaniec; brudas

łazić – chodzić

łe! (łe tam!) – ee! (e tam!) wykrzyknik wyrażający: 1) zniecierpliwienie; zniechęcenie, 2) odmowę; dezaprobatę, 3) zdziwienie, 4) podziw; uznanie

łejejku /łejery/ – ojej!

łydź – w prawo (komenda dla konia)

łyngol – drągal; dryblas

łynty – łąciny ziemniaczane

[Powrót do spisu treści](#)

M

macecha – macocha

macha – sprawka (niem. *machen* – zrobić, uczynić, *Machenschaften f* – machinacje, sztuczki, kombinacje)

machlyrz – oszust (prawd. niem. *Machenschaften f* – machinacje, sztuczki, kombinacje)

maciek – żołądek świński

maciora – stary sadzeniak znajdujący przy wykopywaniu młodych ziemniaków

macoszki – bratki (kalka niem. *Stiefmütterchen n* – bratki)

maderac /madrac/ – materac

maga /magi/ – 1) przyprawa do zupy, 2) lubczyk (ziele dodawane do potraw)

majeranka /maryjanka/ /maryjonka/ – majeranek

majsel – dłuto; przecinak do metalu (niem. *Meißel m* – dłuto)

majtać – poruszać czymś

makiera – znacznik rzędów (narzędzie ogrodnicze /rolnicze/ do zaznaczania rzędów przed siewem lub ręcznym sadzeniem roślin) (prawd. niem. *markieren* – oznakować)

makierant – symulant (niem. *markieren* – pot. symulować)

makierować – 1) robić rzędkę przy pomocy makiery (niem. *markieren* – oznakować), 2) symulować; udawać (niem. *markieren* – pot. symulować)

makocz – makowiec

maluda – maluch; malec

manszester – sztruks (rodzaj grubej tkaniny)

manszestrowy – uszyty ze sztruksu

mantel – płaszcz (niem. *Mantel m* – płaszcz)

manygować – nic nie robić; lenić się

markotno – markotnie; smutno

maślyrki – maślaki (gatunek grzybów)

mateklosy – narzędzia; sprzęty

mazgnąć – uderzyć; dać klapsa

mączka – mąka ziemniaczana; krochmal (zob. **kartoflanka**)

mączkować (umączkować) – krochmalić (ukrochmalić)

mączyty – mączysty

mechłać sie /mechlić sie/ – mechacić się (o tkaninie)

melki – cukierki (zdrobniałe)

mentryka /myntryka/ – metryka; akt urodzenia, chrztu lub ślubu

merta /myrta/ – 1) mirt (niem. *Myrte f* – mirt), 2) rdest ptasi

mgleć (zymgleć) – mdleć (zemdleć)

mglić – mdlić; nudzić

mgło (sie robi) – (robi się) słabo, niedobrze

mgły – mdły; bez smaku

miałki – 1) płytki, 2) drobny

miałko – płytko

miastowy – 1) miejski, 2) mieszczech

miągwa – płaksa; beksa; maruda

michu – miś

miech – worek

mieszek – woreczek

mijać sie – zamieniać się z kimś na coś; wymieniać się czymś

miynguchny /miynkuchny/ – bardzo miękki

miy_nszać – mieszać

miy_nszanka – mieszanka jęczmienia z owsem wysiewana na pokarm dla drobiu

miyntki – miękki

miszyk – nożyk do kastrowania

miśnik – szafa kuchenna służąca do przechowywania misek i garnków

mlycz – 1) stos pacierzowy u zwierząt, 2) nasienie samców ryb, 3) mlecz (mniszek lekarski)

mlyczorek – wozak zabierający konwie z mlekiem od gospodarzy i zawożący je do mleczarni

mlyko zbiyrane – mleko, z którego zebrano śmietanę

młodzie – drożdże

modelko – wykrój; wzór; sztanca (zob. **mustro**)

modre – ultramaryna (niebieski pigment mineralny stosowany niegdyś przez gospodynie jako wybielacz do bielizny)

modro kapusta – czerwona kapusta

modrok – chaber, bławatek

modry – niebieski

modrzyć – płukać bieliznę z dodatkiem ultramaryny

moltych – porcja żywności, posiłku

mondre drzewo – poziomica (zob. **waserwoga**)

mordoklejek – ciągutka (miękki cukierek klejący się do zębów)

morga – ćwierć hektara

mój (moja) – mąż (żona) (zob. **ślubny, ślubno**)

mrzoszczyć się – być w okresie tarła

mrzyglód – niejadek

mudzić – tracić, marnować (czas)

mus – najwyższy czas; konieczność, obowiązek zrobienia czegoś

mustro, musterko – wykrój, wzór (niem. *Muster m* – wzór) (zob. **modelko**)

musztrych - musztarda

muterka – nakrętka

mużajka – zupa mleczna zagęszczona mąką żytnią

mylić (zmylić) – mleć (zemleć)

myłone – mięso mielone

mynda – wesz łonowa

mynda /myndowecha/ – *w przen.* ktoś zły, wredny

myndzić – marudzić; narzekać

[Powrót do spisu treści](#)

N

na – weź; masz

nabolaly – nadgniły

nabombać – naładować; zapełnić

nabombać się – objeść się lub opić bez umiaru

nabombany – 1) objedzony lub opity, 2) pijany, 3) naładowany do granic możliwości

nabiyрка – łyżka wazowa

nabrechtać – nabrudzić (zob. **naklakrać**)

na chylączkach – w pozycji pochylonej

nacychować – zaznaczyć

naczaśniynty – postrzelony; głupkowaty

naćpać – nawrzucać; naładować

naddać się – 1) wydłużyć się (np. po praniu), 2) poprawić się; polepszyć się

nadegnać – nadgonić; nadrobić opóźnienie

naderszały – naburmuszony; w złym nastroju

na doczekaniu – na poczekaniu; od razu

nadry – pazucha

nadsztukować – przedłużyć (o ubraniu)

nadusić – nacisnąć; wcisnąć (przycisk)

nadygać się – ciężko się napracować fizycznie

na fest (coś zrobić) - 1) na sztywno (np. zamocować coś), 2) zrobić coś bardzo solidnie, trwale

nafutrować – nakarmić zwierzęta

nagryzdać /nagryzdolić/ – nabazgrać; napisać coś niestarannie

nahajcować – napalić w piecu (niem. *heizen* – ogrzewać)

naklarać /naklakrać/ – naśmiecić; nabrudzić (zob. **nabrechtać**)

nalinić – narobić; naprodukować

nałożny – przyzwyczajony; mający we zwyczaju, nawykły do czegoś (zob. **zwyczajny**)

namknąć się – odejść na bok; odsunąć się

naobkoło – naokoło; wokół

na odpierdol (zrobić coś) – niestarannie, byle jak, pobieżnie (zrobić coś)

na odsiebke – robić coś w kierunku „od siebie”(w odróżnieniu od czynności wykonywanej w kierunku „do siebie”)

na psote – na przekór; na złość **naramka** – ramiączko (przy halce, biustonoszu, sukience)

nareszcie – wreszcie; w końcu

narychtować /rychtować/ – przygotować; przyrządzić (niem. *richten* – nastawić, przyrządzić)

narządzać (narządzić) – łątać (załątać); cerować (zacerować)

narządzony – załątany; zacerowany

narznąć /narznąć/ kómuś – zbić kogoś; sprawić komuś lanie

na się – na sobie; na siebie

na siedziączke – w pozycji siedzącej

na sprzedej – do sprzedania

nastalować – nastawić; wyregulować (niem. *einstellen* – nastawić, regulować)

na stojączke – w pozycji stojącej

nastomp się – 1) posuń się; odsuń się, 2) polecenie przesunięcia się wydawane zwierzęciu

nastrugać /ustrugać/ – obrać (najczęściej ziemniaki)

na szage – na ukos; w bok, na przełaj (niem. *Schräge f* – ukos)

nasztramować – naciągnąć; naprężyć; napiąć (niem. *stramm* – wyprężony, napięty)

nasztramowany – naciągnięty; naprężony; napięty (niem. *stramm* – wyprężony, napięty)

natknąć – nawlec (nitkę przez igielne ucho)

natknąć się (na kogós) – spotkać (kogoś)

natron – 1) soda oczyszczona stosowana do celów kuchennych, 2) musujący napój sporządzany z sody, cukru i octu

nauka – lekcja religii; katechizacja

na ukucku – w kucki

na urząd – na miarę; na zamówienie

nawrocać – mówić kolejny raz to samo, o tym samym

nazod – 1) z powrotem, 2) cofnąć się (polecenie dla konia)

nazorgować – nazbierać; nagromadzić

nazwłóczyć – naznosić; nagromadzić

nicpot /nicpota/ – nicpoń; ktoś niegrzeczny

nicpoty – niegrzeczny

nieboszczyca – nieboszczka (zmarła kobieta)

niedejmuta – ktoś niewydarzony, ograniczony umysłowo

niedwab – jedwab

niedwabny – jedwabny

niegramotny – tępy do nauki; nierozgarnięty

niestwór – potwór; dziwak

niewieda – niewiadomo

nojniwszy – pierwszy z kolei; początkowy

nojniwszy – najpierw

nojniwszy /nojniwszy/ – najpierw; w pierwszej kolejności; na początek

nojniś – znaleźć

nojniwszy – najwięcej; najbardziej

norać się (unorać się, wynorać się) – brudzić się (ubrudzić się, wybrudzić się)

nur – milczek

nyda – świnia (najczęściej w przenośni o człowieku)

nygus – leń

nyńcić – zbierać się na wymioty

nyrol – mruk; ktoś opryskliwy

[Powrót do spisu treści](#)

O

(wszystkie wyrazy rozpoczynające się głóską **o** występują również w wariantach z **lo** lub **le** na początku: **obalić**, **lobalić**, **leballić**)

obalić (sie) – przewrócić (się)

obcyrklować – ocenić; trafnie zaplanować

oberwać sie – nabawić się przepukliny podnosząc zbyt duże ciężary

obhakać (obhakiwać) – spulchnić (spulchniać) ziemię (najczęściej w celu odchwaszczenia)

obiyrać sie – podchodzić ropą (o zainfekowanej ranie)

obkład – ser lub wędlina na kanapce

obkładać (obłożyć) chlyb – robić (zrobić) kanapkę

obkolyndować – obejść; zajść w kilka miejsc

obleczóny – 1) ubrany, 2) pościelony

oblotany – obeznany w jakiejś dziedzinie

oblyc /oblóczyć/ coś – 1) włożyć na siebie coś, 2) założyć powłokę lub powłoczkę, 3) pościelić

oblyczynie – 1) ubiór, 2) bielizna pościelowa (zob. **powlyczynie**)

obłożóny chlyb – kanapka

obmiyrzgly /zmiyrzgly/ – obmierzły; utrapiony; naprzykrzający się

obmiyrzgnąć /zmiyrzgnąć sie/ – naprzykrzyć się; znudzić się

obrusek – obrus (niekoniecznie mały)

obrzympać /obrzympać/ – obszarpać; wystrzępić

obrzympany /obrzympany/ – obszarpany; wystrzępiony

obski – duży; spory

obsko – dużo; sporo; mocno

obsmyrluny – nadpalony; okopcony

obstalować – zamówić; zlecić wykonanie czegoś; zarezerwować coś

obślizgły – psujący się; pokryty cuchnącą mazią (zwykle w odniesieniu do mięsa i kiełbasy)

obśmiożdżyć – pozbawić owoc gniazda nasiennego

obśrupać – obgryźć; obłamać

obzorgować coś – załatwić coś; wystarać się o coś (niem. *besorgen* – załatwić coś; wystarać się o coś)

ochlapus – pijak (zob. **pijus**)

ochroniorka – przedszkolanka

ochrónka – żłobek; przedszkole

ochrympać – nierówno ostrzyć włosy lub obciąć coś

ociotować – rzucić urok

ociotowany – ten, na którego rzucono urok

ocukrować – osłodzić

odduścić – 1) odcisnąć; wyżąć, 2) nabawić się odcisków, pęcherzy

oddychnąć (se) – odpocząć (sobie)

odebrać się – sfotografować się; zrobić sobie zdjęcie

odebrany – sfotografowany; będący na zdjęciu

odjonać (noge) – amputować (nogę)

odkluczyć – otworzyć zamek (kalka niem. *aufschliessen* – otworzyć kluczem)

odkuć się – zrobić na czymś dobry interes

odpatrywać – 1) podglądać kogoś w celu naśladowania, 2) odpisywać zadanie od kogoś lub ze ściąg

odpuć – wyczyścić

odpyntać – rozwiązać; rozsupłać

odszyftować się – ubrać się przesadnie elegancko

odszyftowany – ubrany z przesadną elegancją

odczasnąć się – ubrać się elegancko; wystroić się

odczaśniynty – elegancko ubrany; wystrojony

odymknońć – otworzyć

ogacić – ocieplić; założyć izolację

ogar – łobuz; chuligan

ogarnąć się – doprowadzić się do porządku

ogigle – łodygi lub gałęzie obrane z liści

oglądnąć się – obejrzeć się (za kimś, za czymś); odwrócić się

ogónek – kolejka

ogrocha /ogroszka/ – opryszczka

ogrodowy – ogrodnik

okorka – okorek (odpadowa, skrajna deska z okorowanego pnia drzewa)

okowita – denaturat

okrasa – słonina

okrosić – dodać tłuszczu do potrawy

opipiały – niemrawy; przygaszony

opolka – blaszane naczynie o fasolowatym kształcie przewieszane przez ramię na parcianym pasie służące do rozsiewania nawozu lub nasion

oprzągać – 1) zaprzęgać konia, 2) wdrażać żrebaka do zaprzęgu

oprzątać – karmić zwierzęta (zob. **futrować**)

oprzynt – karmienie inwentarza

opylić – opleć; zniszczyć chwasty

opyndzłować – 1) zjeść, 2) okraść

opynkać – 1) przetrwać; przetrzymać, 2) przechodzić

organki – harmonijka ustna

osada – osiedle

ospa – otręby zbożowe dosypywane do paszy

ostawić – zostawić; położyć coś gdzieś

oszczałka – temperówka

oszwabić – oszukać

ośpice – 1) blizna po szczepieniu przeciw ospie, 2) szczepienie (przeważnie przeciwko ospie, ale nie tylko)

ośródek /ośródką/ – miąższ chleba

otwinać – odwinać; rozwinać; rozpakować

oty_nchnąć – zmniejszyć się (o obrzęku, opuchliźnie) (zob. **sty_nchnąć**)

owiniątko /owijok/ – gotowana kurza lub kacza stopa z nabitymi na nią podrobami drobiowymi i owinięta kawałkami oczyszczonych jelit (zob. **pytka**)

ożynić się – 1) ożenić się, 2) wyjść za mąż

[Powrót do spisu treści](#)

P

paczyć – zwrócić uwagę na coś; uważać na coś; dopilnować czegoś

pająk – duży ozdobny żyrandol

pajzgrać – 1) chlapać; bawić się w kałuży, 2) robić coś nieudolnie

pajzgrała – ktoś robiący coś nieudolnie; partacz

pamper – pajac (zob. **hampelman**)

pana – przebita dętka; (niem. *Panne f* – awaria pojazdu, *Reifenpanne haben* – złapać gumę)

panna – narzeczona

pantofle – rodzaj skórzanego obuwia bez pięty na grubej drewnianej podeszwie (używane do prac w gospodarstwie, w ogrodzie)

papcie – 1) buty {Leć za nim, ino załóż jakie papcie na giyry.}, 2) stare, zniszczone buty {Że tyż ci nie wstyd w takich papciach iść do kościoła!}

papiok – krótki gwóźdź z dużym łebkiem, stosowany np. do przybijania papy

papiór – 1) papier, 2) dokument; zaświadczenie

papiórek – kapiszon (odrobina materiału wybuchowego okryta papierem służąca do strzelania z zabawkowych pistoletów) (zob. **sztympletka**)

paprać (spaprać) – partaczyć (spartaczyć; zepsuć)

papudrok – rzemieślnik, rolnik, pracownik wykonujący niesolidnie swą pracę (zob. **paterok**)

paputki – 1) buciki niemowlęce, 2) buciki gimnastyczne z dermy lub miękkiej skóry

parchaty – 1) szorstki, 2) zarośnięty brudem

parchy – świerzb; grzybica skóry

parzycha – zupa z białej kapusty

paskud /paskuda/ /paskudnik/ – brzydak; ktoś dokuczliwy; wredny

pasowny – dopasowany; pasujący

pastylka – tabletki; drażetki

patela /patelka/ – patelnia

paterok /patyrok/ – 1) partacz (zob. **papudrok**), 2) rolnik gospodarujący na małym areale

pacz – uważaj; zwróć uwagę

paczytko – żrenica

patyk – 1) kojec dla świń, 2) chlewik

patyntki – pończochy w kolorze beżowym z bawełnianej prążkowanej tkaniny

pazlotko – staniol; cienka folia aluminiowa

pazura – ręka; dłoń

pągać – opływać w bogactwie, w dobrobycie

peca – 1) gliniana suszona cegła, 2) porcja błota, gliny, zaprawy murarskiej itp.

peje – 1) pejsy; baczki, 2) wszy

pełniuchny /polniuchny/ – pełny; maksymalnie wypełniony

pener /penera/ – brudas; oberwaniec; ktoś z marginesu społecznego

pepegi – tenisówki

period – miesiączka (niem. *Periode f* – okres, miesiączka) (zob. **swój czas**)

perpeta – pojazd w kiepskim stanie technicznym

petrolka – lampa naftowa

piastować (dziecioka) – nosić (dziecko) na rękach, trzymać na kolanach, kołysać do snu

piechty – na piechotę; pieszo

pierdolić (pozbawione cech wulgaryzmu) – opowiadać, gadać głupoty

pierdola – 1) gaduła, 2) ktoś nierozgarnięty

pierdoły – 1) plotki (zob. **klejdry**), 2) głupstwa; bzdury

pierdziolki – drobne gruszki (zob. **ulungolki /ulynżolki/**)

pierścionek – obrączka

pietrucha – 1) pietruszka, 2) nać pietruszki

pijus – pijak (zob. **ochlapus**)

pinderynda – strojnisia

pindaczyć się – grzebać się z czymś

pindraczyć się – stroić się; malować się

piorun – belemnit (rodzaj skamieliny znajdującej często w żwirze, o walcowatym kształcie ze stożkowatym końcem, uważanej za pozostałość po uderzeniu pioruna)

piośnica – 1) żwirownia (miejsce wydobywania piasku), 2) piaskownica (miejsce do zabawy dla dzieci)

pióro – latawica; dziewczyna lekkich obyczajów (zob. **lotawica**, **plachandra**, **rura**)

pisarek – urzędnik; pracownik biurowy (zob. **atramynciorz**)

piskwa – płaksa; beksa (zob. **miągwa**)

pitling – pikling (lekko solony i wędzony w dymie śledź)

pitok /pitoszek/ – członek, pręcie (zob. **kurok /kuroszek/**)

pitwok – tępy nóż

piyrduśnica – plotkarka (zob. **kletuśnica**)

piyrduśnik – plotkarz

piyrwy – dawniej; niegdyś

pizgnąć (sie) – uderzyć (się) (zob. **bombnąć (sie)**, **drzuzgnąć (sie)**, **rypnąć (sie)**, **sieknąć (sie)**)

plachandra – brudna, zaniedbana dziewczyna lub kobieta

plajster – plaster

plan – plandeka

plaskaty – płaski

plechy – plecy

plożyć – służyć, przynosić pozytywny skutek, sprzyjać

plug – 1) ropa z zainfekowanej rany, 2) rozrabiaka; łobuz

plujtki – małe, karłowate owoce

plyndze – placki ziemniaczane (niem. *Plinze f* – naleśnik, placek ziemniaczany)

płatniyrz – domokrażca skupujący surowce wtórne

płaty – pikle z ogórków

plawitko /plytko/ – spławik

po czymu – po ile

poch – pasek

pochrympać – postrzępić

pochrympany – postrzępiony

pocukrzyć – posłodzić

podchlybnać się – podlizać się; przypodobać się

podeszew – 1) podeszwa buta, 2) spodnia część stopy

podiwanić – ukraść (zob. **podpierzdolić, porwać, skibnąć, zacharapcić**)

podkoziołek – śledzik, ostatki (ostatni dzień karnawału)

podpierzdolić – ukraść (zob. **podiwanić, porwać, skibnąć, zacharapcić**)

podpińka – opieńka miodowa (gatunek grzyba)

podrychtować /urychtować/ – przyszykować; przygotować; doprowadzić do porządku

podstawek – spodek pod szklanę, doniczkę

podszrajbnać – podpisać (niem. *unterschreiben* – podpisać)

podug – według; zgodnie z czymś (zob. **wedle**)

podugowaty – podłużny

podwłóczka /podwłyczka/ – podkoszulek z krótkim lub z długim rękawem

podwolać (podwalić) – podrzucać (podrzucić) osuwający się sypki materiał

podwolać się – zalecać się

podwyrek /podwyrko/ – podwórko

podwyrze – podwórze

podziabać – 1) spulchnić (glebę), 2) rozdrobnić; rozgnieść

podzioć – zgubić; zagubić

pogónić – spowodować rozwolnienie

pogoniać się – spędzać czas poza domem w naganny sposób

pogrzebiny – stypa

pojapać – podrzeć; podziurawić; przetrzeć

pojedynczo – nieskomplikowanie; łatwo (niem. *einfach* – prosty, pojedynczy, nieskomplikowany)

polterabynd – 1) wieczór przedślubny, 2) zwyczaj bicia butelek o próg domu weselnego w wieczór przedślubny (niem. *Polterabend m* – wieczór przedślubny)

polywka – zupa z maślanki zagęszczona mąką

połka – udko

pomachrować – zamotać w celu ukrycia prawdy; oszukać

pomału – powoli; bez pośpiechu

pomerańcze – pomarańcze

pomiyszkanie – mieszkanie

poradzić – podnieść coś ciężkiego

porozwłóczyć – poroznosić; porozrzucać; porozwlekać

portmanetka /portmanejka/ – portmonetka

poruta – wstyd; hańba; kompromitacja

porwać – ukraść (zob. **podiwanić, podpierdolić, skibnąć, zacharapcić**)

pory /portki/ – spodnie

porysać – porysować (porobić na czymś rysy)

porysany – porysowany; z rysami

porzanny – porządny; solidny

posowa – sufit

posuć – posypać

pośrupać – podziurawić; pogryźć; uszkodzić

pośrupany – pogryziony; podziurawiony; uszkodzony

potolać /wytolać/ – wygnieść rosnące zboże

potośćać (potośćać się) – potargać (potargać się)

potościany – potargany

pouskrómniać – posprzątać; uporządkować; doprowadzić do porządku

powążka – kawałek tkaniny używany do cedzenia mleka

powłóczynie – bielizna pościelowa (zob. **obłóczynie**)

powłóczyć – *zabronować*

powózka – bryczka

pozbadnać – podporządkować sobie, lekceważyć, ignorować kogoś

pozwlóczyć – naznosić zewsząd; nagromadzić

pozywać – nazywać

pódź – chodź; podejść

pómnik – nagrobek

pószew /pószwa/ – poszwa

pószewka – poszewka

prawować się – procesować się

prek – precz (zob. **wek**)

proszczok - prosię

prósze – proszek; pył; miał; paproch

próżny /próżny/ – pusty

prukwa – pejoratywnie o starej kobiecie

prutać (prutnać) – wypuszczać (wypuścić) gazy trawienne

pryk – pejoratywnie o starym mężczyźnie (zob. **rep**)

pryndzy – wcześniej; szybciej

prynskle – wypryski; bąble na skórze

przeblyc się – przebrać się

przebrać – nadwerężyć; zwichnąć (np. palec, nogę)

przebrany – nadwerężony; zwichnięty

przechadzka – spacer

przechodzić – przenosić (o ciąży)

przechodzono – 1) przenoszona (o ciąży), 2) używana wcześniej przez kogoś innego

przeciyrac się – rozpogadzać się

przedać – sprzedać

przedpołudek – drugie śniadanie w czasie robót polowych na wsi

przefasować – przesadzić z czymś; zrobić coś bez umiaru

przełądnać się (w lustrze) – przejrzeć się (w lustrze)

przekipnąć się – przechylić się; stracić równowagę

przekluczony – zamknięty na klucz

przekluczyć – przekręcić klucz w zamku, zamknąć na klucz (zob. **zakluczyć**)

przekopyrtnąć się – przekoziółkować; przewrócić się

przelamać /przelymac/ – uszkodzić kręgosłup niemowlaka

przemówić się – posprzeczać się

przepowiadać – powtarzać (zadane lekcje); uczyć się na pamięć

przeprysnoć – szybko przejechać; przebiec

przepynkać – 1) przetrwać; przetrzymać, 2) przechodzić (zob. **opynkać**)

przesmrodzać – wybrzydzać; być wybrednym

przestojony – przejrzały (o owocu)

przetwiyrać się – chodzić (jeździć) w tę i z powrotem

przewincować – wywrócić na lewą stronę (zob. **wyfelcować**)

przódy – najpierw; wcześniej {*Przódy sie najydz, a potom weź sie za robote.*}

przycz – końce pola zasiane (lub obsadzone) poprzecznie do reszty pola

przyglądnać się – przyjrzeć się

przyhaltować – 1) zatrzymać się, 2) spowolnić, zwolnić, 3) zamknąć w areszcie

przyjście – confirmacja; pierwsza komunія święta

przykrywotko – przykrywka; zakrętka (zob. **dynko**)

przypominać się – odbijać się po jedzeniu

przyścipny – przymilny, budzący sympatię

przytorbanić się – przyjść (o nieproszonym gościu)

przytośćać – przynieść; przytargać coś ciężkiego

przytośćać się – dojść; przyjść (z trudem lub nieproszonym)

psiajucha – łobuz; nicpoń

psiakrync /psiakryncka/ /psiakruś/ /psiakreś/ /psiakreśka/ – psiakrew (przekleństwo)

psie betki – drobne, niejadalne grzyby

psiorzy /psiorki/, /psióny/, /psiónki/ – 1) nie- jadalne grzyby, 2) owoce niedojrzałe lub zgniłe

puc – tynk

pucować (opucować) – tynkować (otynkować)

pucowaty – pulchny, okrągły na twarzy

pukiel – garb (niem. *Buckel m* – garb)

puklaty – garbaty (niem. *Buckel m* – garb)

pulik – policzek

pupka – lalka

purchiel /purchel/ – zniesione przez kurę miękkie jajko bez skorupki

purzytek – pośladek

pusto noc – zwyczaj czuwania przy zmarłym przed pogrzebem

puszka – konserwa

puszorek – końska uprząż

pyda – gruby kij

pydel – woźny w szkole (pedel)

pylić – pleć

pympek – 1) żołądek drobiowy, 2) dożynki (uroczystość na zakończenie żniw u gospodarza)

py_ncherzyna /py_ncharzyna/ – dmuchany pęcherz świński dawany dzieciom do zabawy po świniobiciu

py_nszyć – szukać; myszkować (zob. **szfuniać**)

pypeć – zawiązek pióra u drobiu

pyra /pyrka/ – ziemniak

pyrda – ktoś niskiego wzrostu; maluch

pyrczyć się /pyrtolić się/ – gotować się powoli, na małym ogniu

pyruszka – ziemniak (żartobliwie, zdrobniale)

pyrzowa – skupisko perzu

pysk – 1) twarz, 2) usta

pytka – gotowana kurza lub kacza stopa z nabitymi na nią podrobami drobiowymi i owinięta kawałkami oczyszczonych jelit (zob. **owniątko**)

[Powrót do spisu treści](#)

R

racha (mieć rache) – złość (być złym, wściekłym) (prawd. niem. *Rache f* – zemsta)

rafinowany – wyrachowany; cwany (niem. *raffiniert* – wyszukany, wyrafinowany)

rajberka – narzędzie do wygładzania tynku

rajcować (sie) – podniecać (się)

rajcowny – ponętny; pełen wdzięku; podniecający

rajtki – rajtuzy (zwykle dziecięce)

rajzefiber – stan podniecenia, niepokoju przed podróżą (niem. *Reisefieber n* – niepokój przed podróżą)

rajzetasze – torba podróżna (niem. *Reisetasche f* – torba podróżna)

rajzować – podróżować; włóczyć się po świecie (niem. *reisen* – podróżować)

ramiąszko – wieszak do ubrań; ramiączko (zob. **bigiel**)

rant – krawędź; brzeg (niem. *Rand m* – krawędź)

ranżyrować – manewrować (w odniesieniu do pociągu)

raszpel – raszpla; pilnik o grubych nacięciach (niem. *die Raspel* – pilnik o grubych nacięciach)

rebekować – wymiotować (zob. **womitować**)

redyska – rzodkiewka (niem. *Radieschen n* – rzodkiewka)

rejwach – zamieszanie; szum; zgiełk

rep – staruch; starzec (zob. **śrup**)

repeta – gęsta zupa z wkładką mięsną

retynta – graty; rupiecie

roba – duży owad (niekiedy też duży gad, płaz lub ryba)

robić (za kogós) – pracować (jako)

robok – drapieznik (najczęściej o kunie, lisie, łasicy)

roboszek – biedaczysko; mizerota

rojber – nicpoń; łobuz (prawd. niem. *Räuber m* - rabuś, bandyta)

rojberbuda – melina; dom schadzek

rojbrować – psocić; rozrabiać; niszczyć coś w czasie zabawy

rolwaga – ciężki wóz lub platforma transportowa (niem. *Rollwagen m* – ciężki wóz lub platforma transportowa)

roztworzyć – otworzyć; uchylić (zwykle: drzwi, drzwiczki, bramę)

rozkiedyś – 1) dawno temu, 2) od czasu do czasu

rozchamrany /wychamrany/ – niedbale ubrany; rozpięty

rozchodzić się (o coś) – 1) chodzić (o coś), 2) zależeć (na czymś)

rozdrzoźnić – rozdrażnić; rozzłościć

rozglądnać się – 1) rozejrzeć się, 2) zastanowić się

rozklekotany – zdezelowany; zepsuty; rozpadający się

rozkołybać (się) – rozkołysać (się)

rozkwirlać /rozkwiryłać/ /rozkwyrłać/ – rozklócić; rozmieszać; rozbełtać (zob. **rozmyrdać**)

rozlyrany /rozlyrotany/ – rozchwiany; niestabilny (zazwyczaj o meblach)

rozmówić się z kimsiś – dogadać się, porozumieć się z kimś w jakiejś sprawie

rozmymlany – rozmemłany; niedbale ubrany; porozpinany

rozmyrdać – rozmieszać; rozbełtać (zob. **rozkwirlać /rozkwiryłać/ /rozkwyrłać/**)

rozpiyrdok – rozcięcie spódnicy

rozpyntać – rozwiązać; rozplątać

roztminąć – rozmienić

roztminąć się – rozminąć się; nie trafić na siebie

roztośćać (się) – potargać (się)

roztościany – potargany; rozczochrany

roztwarty – otwarty

roztwiyrać (roztworzyć) – otwierać (otworzyć)

ruchać – 1) ruszać (dotykać), 2) rosnąć (o cieście drożdżowym)

ruchanek – racuch

ruk cuk – szybko; błyskawicznie (niem. *ruck zuck* – szybko)

ruks – oszczędna zupa, najczęściej z kaszą i ziemniakami

rumatyz – reumatyzm

rumion – rumianek bezpromieniowy (gatunek roślin)

rumotać – hałasować na skutek przestawiania jakichś przedmiotów

ruptura /ryptura/ – przepuklina

rura – latawica, dziewczyna lekkich obyczajów (zob. **pióro**)

rybny – sklep rybny

rychle – wczesne odmiany warzyw, owoców

rychło – wcześniej

rychtować się – przygotowywać się; sposobić się

rychtyk – 1) rzeczywiście, 2) akurat, 3) w sam raz (niem. *richtig* – dokładny, trafny, poprawny, właściwy)

ryczka – stołek; małe krzeselko

ryć się – śmiać się

rydel /rydelek/ – daszek u czapki

rydlić – redlić, radlić (robić redliny przy pomocy radła)

rygielek – zamek; kłódka

rynta – emerytura (także w znaczeniu świadczenia emerytalnego)

rypnąć się – 1) uderzyć się (zob. **bombnąć się, drzuzgnąć się, pizgnąć się, sieknąć się**), 2) *pomylić się*

ryszawy – ryżawy; rudy

rzeczy – odzież; ubranie

rzeźol – 1) rzeźnik, 2) sklep mięsny

rzodkie pyrki – zupa z ziemniaków

rzysko – rżysko

[Powrót do spisu treści](#)

S, Ś

sadzónka – sadzeniak; ziemniak przeznaczony do zasadzenia

schechlany – zmęczony pracą

sekulory /seksy/ – okulary

sieknąć – uderzyć (zob. **bombnać, drzuzgnąć, pizgnąć**)

sieknąć – odebrać rozum

siekoczek – ostrze z blachy wygięte w kształcie litery "S" osadzone na trzonku i służące do rozdrabniania karmy dla świń (zob. **krychoczek**)

siń – przedpokój; korytarz (zob. **antrejka**)

siniok – piaskowiec modrzak (gatunek grzyba)

siopać – siepać; zacinać (w odniesieniu do deszczu lub śniegu)

siora – siostra

siuńdy /szuńdy/ – nosidła do wody

siurać – sikać (oddawać mocz)

siyc (usiyc) – 1) kosić (skosić), 2) ciąć (pociąć) za pomocą sieczkarni (słomę, siano, rośliny pastewne)

siycha – sierść

siyrota – ktoś niezaradny, niezdarny

siyrsiń – 1) szerszeń, 2) osa

siyw – nasiona

skapucieć – 1) zmizernieć, 2) zmarnieć, uschnąć

skarpnąć – przemarznąć

skarupy /szkarupy/ – naczynia stołowe (fajansowe, ceramiczne, porcelanowe) (zob. **statki /statory/**)

skibnąć – ukraść; podwędzić (zob. **porwać, zacharapcić**)

skłapnąć się – złożyć się

sklep – piwnica

skluszczyć się – posklejać się, pozlepiać (o makaronie, kluskach)

skład (składzik) – sklep (sklepik)

skłodka – taca (w kościele)

skopowina – baranina

skorc – szpak

skozka – wskazówka zegara lub wskaźnika

skrabać się – wspinać się; wdrapywać się

skrómnie – grzecznie; spokojnie

skrómny – greczny; spokojny; ułożony

skrzyczka – skwarka

skulnąć się – stoczyć się

skurzyć – odkurzyć

slónyszko – słoneczko

smaka – apetyt na coś

smary – lanie; bura

smolorz – dekarz smołujący dachy z papy

smrodyny – czarne porzeczki

smyknąć się – zsunąć się; spaść

snadnie – sprytnie; zręcznie; bez trudu

snadni – łatwiej; prościej; poręczniej

snopek – snop zboża; balot sprasowanej słomy

snukaczka /snukówka/ – cerówka

snukować – cerować

snukwa /snukowa/ – duża igła do szycia worków

solok – mały worek, mieszek

somsiek – część stodoły przeznaczona do składowania siana lub słomy

sor – wieśniak (w znaczeniu pejoratywnym)

sosyski – cienkie parówki (fr. *Saucisses f* – cienka kiełbasa podawana na gorąco)

spamiyntać – zapamiętać

sparciały – zleżały; zestarzały (najczęściej o materiale, skórze naturalnej lub sztucznej)

sparzyć – zaparzyć (kawę, herbatę)

spasióny – otyły; gruby

spepląć się – spocić się

speplany – spocony

spiknąć się – zapoznać się z kimś; nawiązać znajomość

spilować – przetrzymać, wytrzymać, znieść coś (najczęściej ból)

spodek – materac z pierza

sportka /szportka/ – wózek dziecięcy spacerowy (niem. *Sportwagen m* – wózek sportowy)

spoczebować – zużyć; wykorzystać; skończyć zapas

spódnik – spódnica

sprawunki /sprawonki/ – zakupy

spuścić się na kogoś – zdać się na kogoś; zaufać komuś

spynd – skup żywca

srać się – gorączkować się; nadmiernie czymś się emocjonować

srocz – wygodka; wychodek

srol – smarkacz; gówniarz

srowo (woda) – nieprzegotowana (woda)

srowy – surowy

stacja – dworzec kolejowy

stalować się – wygłupiać się; udawać coś dla żartu (niem. *sich stellen* – udawać)

statki /statory/ – naczynia kuchenne (zob. **skarupy**)

steczka – ścieżka; dróżka

stelmach – kołodziej

stołowy – pokój stołowy

story – zasłony

stópka – nóżka wieprzowa

strachać się – bać się, lękać się

strata – skucha, pomyłka (błąd w grze lub zabawie dziecięcej)

stróżok – siennik wypchany słomą

strugać (ostrugać) – obierać (obrać) ze skórki

struganie – obieranie z łupin

strużyny – obierki

strychołek /strychulek/ – osełka do ostrzenia kosy

stryknąć się – zderzyć się

stuf – kubek metalowy

stwory – zwierzęta gospodarskie

sty_nchnąć – zmniejszyć się (o obrzęku, opuchliznie) (zob. **oty_nchnąć**)

styngnąć – stężeć (o galaretkie)

suć (nasuć) – sypać (nasypać)

sumsiod – sąsiad

swoji roboty – swojski

sygnarek – sygnaturka (mały dzwon na kościele)

sypialka – pokój sypialny

swój czas – miesiączka (zob. **period**)

szaber – kradzież

szablok – fasola

szafunierka – bielizniarka (szafka na bieliznę)

szagom /na szage/ – bokiem; na ukos; na przełaj (niem. *Schräge f* – ukos)

szagówki – kopytka (rodzaj klusek)

szajbka – sitko do maszynki do mięsa

szajbniynty – zwariowany; głupi

szak? – tak? prawda? {*Przecie to twój rower, szak?*}

szalek – karo (kolor w kartach)

szantrapa – opryskliwa, kłótniwa, zła kobieta

szarki – gatunek gruszek o szarej skórce

szczapić – złapać; schwycić; dostać w swoje ręce

szczelónka – cebula dymka

szczochy – mocz; siki

szczun – dzieciak (z zabarwieniem negatywnym); gówniarz

szczyna /szczynka/ – proteza

szczypok – szczupak

szczypowka /szczypowa/ – skorek (owad z charakterystycznymi szczypcami na końcu odwłoku)

szczypka – 1) szczypta, 2) zraz do szczepienia drzewa, 3) młoda roślina odrastająca od macierzystej

szczyrbol – ktoś szczerbaty

szczyt – 1) bok domu, 2) teren z boku domu

szekólada – czekolada

szfuniać – szperać; przeszukiwać coś; grzebać w czymś (zob. **py_nszyc**)

szkieber – Niemiec

szkielorz /szkiel/ – policjant; milicjant

szkielko – słoik (kalka niem. gdzie *Glas n* oznacza zarówno szkło, jak i słoik)

szkiyta – noga

szklok – twardy cukierek (np. landrynka)

szklona /szklonka/ – szklanka

szklonki – szklanki (gatunek wiśni), (zob. **glaski**)

szkodować – wyrządzać szkodę

szlaka – żużel

szlauch – wąż gumowy (niem. *Schlauch m* – wąż, przewód)

szło – dało się, można było (coś zrobić)

szmaja /szmania/ – człowiek leworęczny (mańkut)

szmucha – kradzież; oszustwo

szmuchlować – oszukiwać; przemycać; spekulować; kraść

szmuchlyrz – oszust; przemytnik; spekulant, złodziej

szmyrać (szmyrgnąć) – przesuwac (przesunac) cos energicznie

szmyrgiel – pilnik; szlifierka (niem. *schmirgel* – ścierny; *Schmirgel* – szmergiel)

szneka – ciastko drożdżowe w kształcie ślimaka (drożdżówka) (niem. *Schnecke f* – drożdżówka w kształcie ślimaka)

szneka z glancym – drożdżówka z lukrem

sznupa (sznupka) – twarz; gęba (buzia) (niem. *Schnute f* – reg. gęba)

sznyca – wytłoki buraczane

sznytka – kromka chleba (niem. *Brotschnitte f* – kromka chleba)

szpanga – spinka, zapinka do włosów (niem. *Spange f* – klamra, sprzączka)

szparagus – asparagus

szpec /szpeniol/ /szpenio/ – 1) ktoś obeznany w jakiejś dziedzinie, 2) cwaniak; waśniak

szplin – 1) bzik, 2) głupek; narwaniec

szplinować – wygłupiać się; błaznować

szporować (uszporować) – oszczędzać (oszczędzić); zbierać (uzbierać) pieniądze (niem. *sparen* – oszczędzać)

szport – zabawa; heca; uciecha (niem. pot. *Spott m* – drwiny, pośmiewisko)

szportowny – zabawny; wesoły; pocieszny

szprachać /szprechać/ – mówić po niemiecku (niekiedy również w odniesieniu do innych języków obcych) (niem. *sprechen* – mówić)

szpryt – spirytus (niem. *Sprit m* – pot. spirytus)

szprytny – sprytny; zwinny; zmyślny

szpury – koleiny (niem. *Spur f* – koleina, ślad, trop)

szpycka – lufka do papierosów; cygarniczka (niem. *Zigarettenspitze f* – cygarniczka) (zob. **fifka**)

szrajbnąć się – podpisać się

szrank – 1) szczelina powstała przy piłowaniu drewna, 2) stopień odchylenia zębów piły

szraubyncjer – śrubokręt (niem. *Schrauben-zieher m* – śrubociąg, śrubokręt)

szruber /śruber/ – twarda ryżowa szczotka do mycia podłóg (niem. *Schrubber m* – twarda szczotka do szorowania)

sztamajza – przecinak murarski (niem. *Steinmeißel m* – przecinak do kamienia)

sztaplować (posztaplować, usztaplować) – układać (poukładać, ułożyć) jedno na drugim, w stos (niem. *stapeln* – układać w stos)

sztebdeka – kołdra (niem. *Steppdecke f* – kołdra pikowana)

sztochnąć się – zaciągnąć się dymem z papierosa

sztram – naciągnięty; wyprostowany; wyprężony (niem. *stramm* – prężony, wyprężony, napięty, jędrny)

sztramować – naciągać; prostować; naprężać (niem. *stramm* – prężony, wyprężony, napięty, jędrny)

sztramować się – prostować się; wyprężać się (niem. *strammstehen* – stać na baczność)

sztreka – ścieżka przy torach kolejowych (niem. *Strecke f* – trasa, szlak kolejowy)

sztrumel – niedopalek papierosa, pet (niem. *Zigarettenstummel m* – niedopalek papierosa)
(zob. **kipa**)

sztrykować – robić na drutach (niem. *stricken* – robić na drutach)

sztrykowany – zrobiony na drutach (niem. *stricken* – robić na drutach)

sztrykówki /sztryczki/ – druty do robótek ręcznych (niem. *stricken* – robić na drutach) (zob. **igliczki**)

szturać – szturchać; trącać

sztyca – podpora (niem. *Stütze f* – podpora)

sztych – wbicie szpadla w ziemię (niem. *Stich m* – ukłucie, pchnięcie)

sztychówka – szpadel

sztyft – uczeń terminujący u rzemieślnika (niem. potocz. *Stift m* – terminator, uczeń)

sztyftować się – stroić się przesadnie

sztyga – kilka ustawionych razem snopów zboża (w innych rejonach Polski – *mendel*)

sztympletka – kapiszon (odrobina materiału wybuchowego okryta papierkiem służąca do strzelania z zabawkowych pistoletów) (zob. **papiórek**)

szudrać się – drapać się

szudrok – łobuziak; nicpoń

szukać się – bawić się w chowanego

szuszwol – brudas; ktoś zaniedbany

szut – drobnica (najczęściej miał węglowy) (niem. *Schutt m* – drobny gruz, miał)

szuwaks – czarna pasta do butów (niem. *Schuhwachs n* – воск do pielęgnacji butów)

szwamka – gąbka (niem. *Schwamm m* – gąbka)

szwejs – spaw (niem. *Schweißnaht f* – spaw)

szwejsować – spawać (niem. *schweißen* – spawać)

szwela – podkład kolejowy (niem. *Schwelle f* – podkład kolejowy)

szwung – pęd; ciąg; ciśnienie (np. wody) (niem. *Schwung m* – rozpęd, rozmach)

szyber /szyberek/ – zawór do regulowania ciągu w kominie lub piecu

szydera – 1) wstyd, 2) drwina; kpina

szypa – łopata do przerzucania materiałów sypkich (niem. *Schippe f* – łopata)

szypka – uchwyt worka (część worka, za którą trzyma się go przy noszeniu na plecach)

szypoł – supeł

szyrolachny – bardzo szeroki

ścielić – słać (łóżko, lub słomę w oborze)

ścielynie – słanie (łóżka, lub słomy w oborze)

ścieżka – przedziałek

ściyrw /ściyrwo/ – odpadki zwierzęce po uboju

ściyrwa – wyzwisko (o kobiecie)

ślaber – coś oślizgłego, ciągnącego się, rozwodnionego

ślabizować – literować; bardzo wolno czytać

ślabrać – taplać się w brudnej wodzie

ślabrowaty – lejący; ciągnący się; galaretowaty

ślam – szlam

ślamajza – łamaga; niezdara; ciapa (zob. **gelejza /gielejza/**)

ślepe ryby – zupa z rozgotowanych ziemniaków

ślepok – wrzód podskórny

ślepoki – śledzie

ślepować – bronować powtórnie zasiane pole

ślizgi – śliski

ślubny (ślubno) – mąż (żona) (zob. **mój, moja**)

ślufka – szlufka (uchwyt do mocowania paska od spodni)

ślyp /ślypia/ – oko (oczy)

ślypiaty – mający duże oczy

ślywki – śliwki

śmiychowisko – pośmiewisko

śpik – 1) skroń, 2) ciemiączko u niemowlęcia, 3) sen

śpilorek – szydło szewskie

śpizarka – spizarnia

śrubsztok – imadło (niem. *Schraubstock m* – imadło)

śrup – starzec; staruch (zob. **rep**)

śrupać – chrupać

śrut – śruta (rodzaj karmy dla zwierząt ze zmielonego ziarna)

śrybny – srebrny

śrybro – srebro

świniok – świnia; prosię

świńsko trowa – różne gatunki traw o szerokich i sztywnych liściach

śwyntojonki – porzeczki (prawd. kalka niem. *Johannisbeere f* – porzeczki)

[Powrót do spisu treści](#)

T

tachać – dźwigać coś ciężkiego

tańcujka – twardzioszek przydrożny (gatunek grzybów)

taradeja – stary lub uszkodzony pojazd (najczęściej wózek, taczka)

taszlampa /taszynlampa/ – latarka (zob. **lampka, laterka**) (niem. *Taschenlampe f* – latarka)

taterka – gryka

taterczanny – gryczany

tedy – wtedy; wówczas

tej! – zaimek „ty” w wołaczu używany w znaczeniu „hej ty!; słuchaj!; halo!”

teka – teczka; aktówka

teks /teksik/ – mały gwóźdź szewski

tereśnie – czereśnie

tereśnio – drzewo czereśniowe

termedje /termedyje/ – komplikacje; trudności

tero – teraz

tetrać się – czyścić pióra w piasku (o ptakach, drobiu)

toboł /toból/ /tobolek/ – wole (u ptaków, drobiu)

tojtnać – umrzeć

tolać się – tarzać się

tombank – lada sklepowa

tompać – tupać

torfnik – wypełniony wodą zbiornik po wybraniu torfu

tośćać – 1) dźwigać coś ciężkiego, 2) targać (włosy)

tośćać się (wtośćać się) – gramolić się (wgramolić się)

trafić kogoś – spotkać kogoś

traf – atut w kartach

tregier /treger/ – dźwigar, dwuteownik (niem. *Träger m* – dźwigar)

tresik – podkoszulka bez rękawów

trupie ziele – jaśmin

tuczek – 1) pałka do ucierania ciasta, ziemniaków, 2) ubijak do maselnicy (drewniany krążek z otworami nasadzony na trzonek)

tuk – 1) szpik kostny, 2) tuman; matoł

turki – aksamitki (gatunek kwiatów)

tutka – gilza do papierosów

twoja – żona (twoja żona) (zob. **ślubno**)

twój – mąż (twój mąż) (zob. **ślubny**)

twyst – nici do cerowania (niem. *der Twist* – nitka bawełniana)

tyjater – teatr

tyla – tyle

tynder – połączony z parowozem pojazd szynowy, służący do gromadzenia zapasu węgla i wody

tytka – torebka papierowa (niem. *die Tüte* – torebka)

[Powrót do spisu treści](#)

U

ubić (krowy, kozy) – upalikować (krowy, kozy) na pastwisku

ubabrać (sie) – ubrudzić (się), wybrudzić (się), pobrudzić (się); poplamić (się) (zob. **ubrechtać (sie)**, **uklakrać (sie)**, **unorać (sie)**, **upaprać (sie)**)

ubabrany – ubrudzony, wybrudzony, pobrudzony; poplamiony

ubrechtać (sie) – ubrudzić (się), wybrudzić (się), pobrudzić (się); poplamić (się) (prawd. od niem. *erbrechen* – wymiotować) (zob. **ubabrać (sie)**, **uklakrać (sie)**, **unorać (sie)**, **upaprać (sie)**)

ubrechtany /zbrechtany/ – ubrudzony, wybrudzony; pobrudzony; poplamiony (prawd. od niem. *erbrechen* – wymiotować) (zob. **ubabrany**, **uklakrany**, **unorany**, **upaprany**)

uchlać – ugryźć; ukąsić (o owadach, zwierzętach) (zob. **dziabnąć**)

uchrympać /uchrymptać/ – uciąć; ukroić tępym nożem (zob. **urzypolić**)

ucylować – utrafić

uczyć jaja – zrobić kogel mogel; ubić jaja

ućknąć – uciec

udowić sie – udławić się

udrapany – podrapany

uhajtnąć /uhajtolić/ – uciąć; ukroić

uhajtnąć sie – zaciąć się; skaleczyć

uklakrać (sie) – ubrudzić (się), wybrudzić (się), pobrudzić (się); poplamić (się) (zob. **ubabrać (sie)**, **ubrechtać (sie)**, **unorać (sie)**, **upaprać (sie)**)

uklakrany – ubrudzony, wybrudzony; pobrudzony; poplamiony (zob. **ubabrany**, **ubrechtany**, **unorany**, **upaprany**)

uleżały – dojrzały (o owocach)

ulgnać – ugrzęznąć (zapaść się w grząskim podłożu)

ulicznica – miotła z wikliny do zamiatania ulic

ulinić – zrobić (zwykle wyrzeźbić, ulepić) coś z trudnością

ulyngolki /ulyńzołki/ – drobne, dziko rosnące gruszki (zob. **pierdziołki**)

umączkowany – ukrochmalony

umurzóny – wybrudzony czymś czarnym (węglem, sadzą, ziemią)

umurzyć się – wybrudzić się czymś czarnym (węglem, sadzą, ziemią)

unorać (się) – ubrudzić (się), wybrudzić (się), pobrudzić (się); poplamić (się) (zob. **ubabrać (się), ubrechtać (się), uklakrać (się), upaprać (się)**)

unorany – ubrudzony, wybrudzony, pobrudzony; poplamiony (zob. **ubabrany, ubrechtany, uklakrany, upaprawy**)

upaprać (się) – ubrudzić (się), wybrudzić (się), pobrudzić (się); poplamić (się) (zob. **ubabrać (się), ubrechtać (się), uklakrać (się), unorać (się)**)

upaprawy – ubrudzony, wybrudzony, pobrudzony; poplamiony (zob. **ubabrany, ubrechtany, uklakrany, unorany**)

upaść się – przytyć

upypląć się – wybrudzić się w błocie, w brudnej cieczy (zob. **uślabrać się**)

upyplany – wybrudzony (w błocie, w brudnej cieczy) (zob. **uślabrany**)

urwać – zerwać, narwać

urwisz – łobuz; urwis

urzymolić – ukroić tępym nożem (zob. **uchrympać /uchrymptać/**)

usiaść se – usiąść (prawd. kalka niem. formy zwrotnej tego czasownika: *sich setzen*)

uskrómnić – 1) posprzątać, 2) przywołać do porządku; uspokoić

usuchany – posłuszny; grzeczny

uszykować – przygotować; przyrządzić

uślabrać (się) – wybrudzić (się) czymś mokrym, lepkiem (zob. **upypląć się**)

uślabrany – wybrudzony (zob. **upyplany**)

utknońć – wsadzić; wetknąć

utrucie – zmartwienie; utrapienie; kłopot

utruć się – mieć z kimś (z czymś) kłopot

uźryć – ugryźć; odgryźć

uźgnąć (się) – ukłuć (się)

[Powrót do spisu treści](#)

W

wartolka – wirująca zabawka (bąk lub pętla ze sznurka z nawleczonym dużym guzikiem, wirującym podczas rozciągania sznurka palcami)

waserwoga – poziomica (niem. *Wasserwaage f* – poziomica) (zob. **mądre drzewo**)

wąsiona – gąsienica (larwa owada)

wdusić – wcisnąć (np. przycisk)

wdzioc – ubrać; nałożyć coś na siebie

wećpić /wećpnać/ – wrzucić

wećpniyty – wrzucony

wedle – w sprawie; odnośnie, 2) z powodu, 3) obok; koło, 4) według; zgodnie z czymś (zob. **podug**)

wek – odejść; uciekaj stąd (niem. potocz. *weg* – precz)

wej! – o!; oto!; przecież!; popatrz!

wejcować – ostrzyć nóż

weko – słoik do zapraw zamykany szklaną przykrywką nakładaną na gumkę i dociskaną sprężyną (niem. *Weckglas* – słoik do zapraw)

wekować – robić zaprawy w słoikach

werk – mechanizm (np. w zegarku) (niem. *Werk n* – mechanizm)

westfalka – przenośny metalowy piec kuchenny na węgiel, z piekarnikiem

westka – kamizelka (niem. *Weste f* – kamizelka)

weteryniorz – weterynarz

wetknoć – włożyć; wsadzić

whycnać – wskoczyć

wiara /wiaruchna/ – ludzie

wihajster – element; część czegoś trudna do określenia (prawd. niem. *wie heißt er* – jak on się nazywa) (zob. **dynks**)

wichłacz – krętacz; matacz

wiecznik – ciastko ptysiowe z bitą śmietaną

wiele /**wiele**/ – ile

wielachny /**wielgachny**/ – bardzo duży; ogromny

wielko choroba /**wielgo choroba**/ – epilepsja; padaczka

wilgny – wilgotny

wilk – młody pęd wyrastający pionowo z korzenia drzewa

wino – pik (kolor w kartach)

wińciorek /**wiyńciorek**/ /**wyńciorek**/ – żak (sieć rybacka rozpięta na kilku kolistych obręczach, zastawiana w miejscach przepływu ryb)

winkel – kąt; narożnik; róg ulicy

winklówka – kątownik (niem. *Winkelleisen* n – kątownik)

wiskać (sie) – iskać (się); drapać (się)

wiśny – zwinny; sprawny; ruchliwy; elastyczny

wkantolić sie – wpaść w coś (najczęściej w znaczeniu: wpaść do wody przez zarwany lód)

wkrosić – dodać tłuszczu do zupy lub ziemniaków

wkulać /**wkulnąć**/ – wtoczyć

wlywać se – dodawać sobie; uważać się za kogoś lepszego; być zarozumiałym, nieprzystępnym

wlyźć – wejść; wspiąć się

włóczyć – bronować

woda gotowano – 1) wrzątek, 2) przegotowana woda

wodnity – wodnisty

wogi – 1) duży orczyk, do którego doczepiano dwa mniejsze przy pracy w dwa konie, 2) dwa ciężarki połączone łańcuchem w mechanizmie zegara

wonty – zastrzeżenia; wątpliwości;

wontón /**wonton**/ – rodzaj sieci rybackiej

womitować – wymiotować (zob. **rebekować**)

wpindaczyć – wsadzić; włożyć; dodać czegoś

wpindaczyć się – wpaść, wlecieć w coś

w pojedynkę – 1) samemu; samotnie, 2) pojedynczo

wprzód /wprzódny/ – najpierw

wstowki – koronki zdobiące odzież lub pościel

wstompic się – zbiec się po praniu; skurczyć się

w te i nazod – w tę i z powrotem

wtościć – wtargać, wnieść wyżej coś ciężkiego

wtościć się – wgramolić się

wuchta – duża porcja (niem. *Wucht f* – fura, kupa)

wuja – wuj, wujek; stryjek

wybilić /wybiylić/ – wymalować (niekoniecznie na biało) ścianę, sufit, pokój, mieszkanie

wybigłować – wyprasować

wybigłowany – wyprasowany

wybiyrki – wykopki

wyc – kawał; dowcip (niem. *Witz m* – dowcip)

wychodek – ubikacja na wolnym powietrzu

wycyckać – wyssać

wyćpić /wyćpnać/ – wyrzucić (zob. **wypindaczyć**)

wydudlać – wypić

wydydkać – 1) wypić z butelki ze smoczkiem, 2) wykorzystać kogoś; ograbić z czegoś (najczęściej z pieniędzy)

wyfelcować – przewrócić na lewą stronę, (zob. **przewincować**)

wyglondać – wypatrywać; oczekiwać

wygnajewo – pustkowie; odludzie

wygogolić się – zbyt lekko się ubrać; mieć duży dekolt

wygokoluny – zbyt lekko ubrany; z gołą szyją

wyhycnąć – wyskoczyć

wykipować /wykiprować/ – zrzucić ładunek z przyczepy, z wozu

wykopyrtnąć (się) – przewrócić (się); wywrócić (się)

wykryńcić wody – zaczerpnąć wodę ze studni przy pomocy kołowrotu

wykukiwać (wykuknąć) – wyglądać (wyjrzeć)

wykulać /wykulnąć/ – wytoczyć

wylełany /wylelkany/ – rozpieszczony; rozpuszczony

wylynga – odmieniec; wyrodek

wylyrany – chwiejący się; poluzowany

wymarać – wyprosić coś; załatwić coś z trudem; wybłagać

wymborek – wiadro

wymiynklok – słabeusz; ktoś wątpy

wymijanki /wymijanki/ – wypominki (modlitwa polegająca na wymienianiu imion zmarłych)

wymiszyć – wykastrować

wymiszóny – wykastrowany

wymuzgać – wyczyścić talerz z resztek potrawy kawałkiem ziemniaka lub chleba

wypaprosić – wypatroszyć

wypiglać się – wydobrzeć; dojść do siebie

wypindaczóny – przesadnie wystrojony

wypindaczyć – wyrzucić (zob. **wyćpić /wyćpnąć/**)

wyportkować – oszukać; wystawić do wiatru

wyradlić (pyrki) – wykopać (ziemniaki)

wyrajbować – wyrównać; zatrzeć (niem. reiben – trzeć)

wyrfel – obrotowo zamocowane na futrynie drewnisko do zamykania drzwi, bramy

wyrudować – wykarczować; wykopać z ziemi pień i korzenie ściętego drzewa, krzewu

wyrychtować – przygotować; naprawić

wyrychtowany – gotowy; przygotowany; naprawiony

wyrypać – powiedzieć bez ogródek, prosto w oczy

wyskrobek – ostatnie dziecko; dziecko po latach

wysiurać się – wysikać się, oddać mocz

wysmyczyć – zrobić coś pomysłowego, niezwykłego

wysmyknąć się – wysunąć się; wypaść skądś; wymknąć się; wyrwać się komuś

wysolachno – bardzo wysoko

wysolachny – bardzo wysoki

wystrychnąć się – wystroić się

wysztramowany – wyprostowany; wyprężony (niem. *stramm* – prężony)

wytminąć – wyminąć; ominąć; wyprzedzić

wytośćać – wyciągnąć

wywalić – wybudować; postawić

wywijas – cwaniak; kombinator; spryciarz

wyzywać – 1) przezywać, 2) krzyczeć na kogoś; ubliżać komuś

wyźdźmać (wyźdźymnąć) – wyżymać (wyżąć)

[Powrót do spisu treści](#)

Z, Ż, Ź

za dnia /za widoku/ – przed zapadnięciem zmroku

zadoś – za dużo; zbyt wiele

za doś? – za ile? po ile?

zablombować – zaplombować

zacharapcić – zagarnąć; przywłaszczyć sobie; ukraść (zob. **porwać; skibnąć**)

zaczym – zanim

zaczynać się – zaczepiać kogoś; prowokować kogoś do bójki

zadać – włożyć zwierzętom karmę do koryta

zadondany – obrażony; zasepiony

zadrzewniały – zardzewiały

zadudlany – zapłakany

zadzioc (się) – zapodziać (się); zagubić (się)

zaglondnąć – 1) zajrzeć, 2) zająć, wstąpić gdzieś

zaglówek – rodzaj wąskiej, długiej poduszki wypchanej słomą lub sianem (często jako część materaca)

zagónek – zagon; rabatka; grządka

zajac /zajaczek/ – zwyczaj obdarowywania dzieci słodyczami na Wielkanoc (niem. der Osterhase – zajac wielkanocny)

zajaczek – podgrzybek złotawy (gatunek grzybów)

zajmnać się – zająć się

zajyncze łepki /zajaczki/ – starkingi (gatunek jabłek o wydłużonym kształcie)

za kawalera (panne) – za kawalerskich (panieńskich) czasów

zaklepać się – zameldować się (w grze w szukanego)

zakluczyć – zamknąć na klucz (kalka niem. *zuschließen* – zamknąć na klucz)

zakluczony – zamknięty na klucz

zakolędyć – zakręcić, wprowadzić w ruch obrotowy

zapalić (lampkę, światło) – włączyć (latarkę, światło)

zaprzyć (drzwi) – zamknąć (drzwi) na zaporę, na skobel

zapyndziały – mizerny; lichy; zaniedbany

zapyntać – zawiązać

zaruchno – zaraz; za chwilę

zasnukować – pocerować

zasrus – smarkacz; gówniarz

zastrugać – zatemperować

zasztopować się – zapchać się

zasztopowany – zapchany; zamknięty

zaś – później; potem

zaczasnąć – zabić

zatuczony – brudny; zszarzały; niedoprany

zatykotko – zatyczka; korek

zawarty – zamknięty

zawdy – zawsze; za każdym razem

zawdzioc – założyć na siebie; ubrać

za Wilusia /za Wylusia/ – za czasów panowania Wilhelma II, *w przen.* dawno temu

zawodzać – 1) przeszkadzać, 2) być ciężarem; być niepożądanym

zawrzyć – zamknąć

zbasieć – stracić wigor, stracić chęć do życia, zamknąć się w sobie

zbynk – zepsute jajko (zbuk)

zdałasiały – mizerny, wychudzony, wynędzniały

zdał się – zmizernieć, wychudnąć

zdrucać (zdrucić) – zrzucać (zrzucić)

zdymnąć – zdjąć

zdymnąć się – sfotografować się, zrobić sobie zdjęcie

zeblyc /zewlyc/ – zdjąć z siebie element garderoby (zob. **zebluczyć**)

zeblóczyć – zdjąć z siebie element garderoby (zob. **zeblyc /zewlyc/**)

zeblóczyć się /rozeblóczyć się/ – rozebrać się

zebuwać /zezuwać/ (zebuć/zezuć/) – zdejmować (zdjąć) garderobę, obuwie

zećpić – zrzucić

zesujnąć się – zsunąć się

ześmiergnąć się – zepsuć się

zeźryć – zeżreć

zgłoska – litera

zgnity – zgniły

zgnilok – zgniły owoc

zgniywać – zdenerwować; rozzłościć

zgodzić się – sprowadzić rozmowę na jakiś wspólny temat

zgodzić kogoś – zatrudnić, nająć kogoś

zgrupić się – 1) pozlepić się w grudki, 2) ściąć się (np. o krwi)

zgy_nziały – zmarznięty; apatyczny; mało ruchliwy

zielastwo /zielazło/ – żelastwo

zielazo – żelazo

zielosko – żelazko

ziorka – ziarno; nasiona

złyżć – zejść (z górki, z krzesła itp.)

złodziej /złodziejka/ – trójnik z żarówką

zmachrować – zakombinować

zmarnować się – zamęczyć się pracą

zmiyrzglob – ktoś naprzykrzający się, nieznośny

zmiyrzgly – uprzykrzony; uciążliwy; nieznośny

zmiyrzgnąć się – sprzykrzyć się; znudzić się; obrzydnąć

zmówiny – zaręczyny z udziałem rodziców

zmudzić – zmarnować czas

zmyluny – mielony; zmielony

znać – widać

znojdor /znojwór/ – 1) nieślubne dziecko; wychowanek; znajda, 2) niegrzeczne dziecko

znojs – znaleźć

znorować się – zezłościć się; wkurzyć się (zob. **źdździć się**)

znowy /znowyk/ – znów; znowu

zolog – ogród zoologiczny (zob. **colog**)

zorgować – gromadzić (niem. *sorgen* – dbać, starać się, troszczyć się,)

zrobić – naprawić

zrobić (łóżko, tapczan) – posłać (łóżko, tapczan)

zważyć się – skwaśnieć; ściąć się w czasie gotowania (o mleku)

zwyczajny – przyzwyczajony; mający w zwyczaju (zob. **nałożny**)

zwyndzić się – wypuścić gazy trawienne o nieprzyjemnym zapachu

zylsa – galaretka mięsna; zimne nóżki (zob. **galart**)

zymgleć – zemdleć

zymglić – zemdlić

zyzol – 1) zez, 2) człowiek mający zeza

zyczlić – 1) zezować, 2) zerkać na kogoś (przyglądać się komuś) ukradkiem

ździebko /dziebko/ – troszkę

ździebelko /dziebelko/ – troszeczkę

ździebluchno /dziebluchno/ /ździebluśko/ – troszeczkę, odrobinę, tyle co nic

żryć (zeżryć) – jeść (zjeść)

żabio miynta – dziko rosnąca mięta

żarty – żarłoczny; łakomy

żdżoźnić się – zdenerwować się, wkurzyć się (zob. **znarowić się**)

żebera /zeberówa/ /żybura/ – brudna, mętna woda

żgać – kłuć

żgaj /żgok/ – młodzik, młodzieniaszek

żgajok – kolec; drzazga

żoga /żożka/ – piła; piłka

żogować – 1) piłować, 2) głośno chrapać

żogowka – żegawka (gatunek rośliny jednorocznej z rodziny pokrzywowatych)

żołędź – trefl (kolor w kartach)

żydek – mały nóż; kozik

żyniaty (żyniato) – żonaty (zameżna)

żynioczka – ożenek; ślub

[Powrót do spisu treści](#)